

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського

Кафедра дошкільної освіти

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

 Трифонова О. С.

« 03 » грудня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЄВОГО**

САМОВИРАЖЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

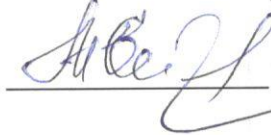
Виконала: здобувачка 6881мз групи

Семененко О. О.

Керівник: докторка педагогічних

наук, професорка

 Трифонова О. С.

Миколаїв – 2025 рік

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
Трифонов О. С. *[Signature]*
«22» жовтня 2024 р.

7. Дата видачі завдання 22.10.24 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розробка плану виконання кваліфікаційної роботи магістра	Жовтень 2024	Виконано
2	Визначення мети кваліфікаційної роботи та завдань дослідження	Жовтень 2024	Виконано
3	Аналіз літератури з проблематики дослідження, уточнення ключових понять	Жовтень - грудень 2024	Виконано
4	Проведення пошуково-розвідувального етапу експерименту	Січень 2025	Виконано
5	Розробка методики і проведення констатувального етапу експериментальної роботи та аналіз його результатів	Січень 2025	Виконано
6	Розробка змісту формульовального етапу: завдань, творчо-мовленнєвих, театралізованих ігор тощо з формування творчого мовленнєвого самовираження старшого дошкільника в театралізованій діяльності	Лютий 2025	Виконано
7	Реалізація формульовального етапу в ЗДО	Березень – червень 2025	Виконано
8	Аналіз результатів прикінцевого етапу	Вересень 2025	Виконано
9	Узагальнення висновків, оформлення літератури відповідно до вимог	Жовтень 2025	Виконано
10	Подання кваліфікаційної роботи рецензенту для рецензування	Листопад 2025	Виконано
11	Подання кваліфікаційної роботи до обговорення на кафедрі	Грудень 2025	Виконано

Здобувачка вищої освіти

О.С.

Ольга СЕМЕНЕНКО

Наукова керівниця роботи

М.С.

Олена ТРИФОНОВА

АНОТАЦІЯ

Семененко О. О. Формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Кваліфікаційна робота зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньої програми «Дошкільна освіта». Миколаїв: НУК ім. адм. Макарова, 2025. 76 сторінок.

У кваліфікаційній роботі висвітлено проблему формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності, яка має комплексний характер і включає різні форми організації діяльності: мовленнєві ігри, вправи на розвиток інтонаційної виразності, сюжетно-рольові та режисерські ігри, інсценізації, етюди, мовленнєві імпровізації. Виокремлено критерії та показники, схарактеризовано рівні сформованості творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: гра-драматизація, діти старшого дошкільного віку, мовленнєві імпровізації, мовленнєве самовираження, театралізована діяльність, творче мовленнєве самовираження.

ANNOTATION

Semenko Olga. Formation of creative speech self-expression in older preschool children in theatrical activities. Qualification work in the specialty 012 Preschool Education, educational program "Preschool Education." Mykolaiv: NUK named after Adm. Makarov, 2025. 76 pages.

The thesis highlights the problem of developing creative verbal self-expression in older preschool children through theatrical activities, which are complex in nature and include various forms of activity organization: speech games, exercises for developing intonational expressiveness, role-playing and directing games, dramatizations, etudes, and speech improvisations. Criteria and indicators are identified, and levels of development of creative speech self-expression in older preschool children are characterized.

Keywords: role-playing, older preschool children, speech improvisation, speech self-expression, theatrical activities, creative speech self-expression.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЄВОГО САМОВИРАЖЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1. Сутність поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку» у психолого-педагогічній літературі	10
1.2. Театралізована діяльність: сутність і характеристика.....	16
1.3. Аналіз чинних програм ЗДО в контексті досліджуваної проблеми..	24
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЄВОГО САМОВИРАЖЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	29
2.1. Характеристика рівнів сформованості творчого мовленнєвого самовиіраження в дітей старшого дошкільного віку.....	29
2.2. Методика формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності.....	39
2.3. Методичні рекомендації щодо формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності.....	55
Висновки до розділу 2	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Виховання творчих людей, здатних до нестандартних оригінальних рішень у будь-якій життєвій ситуації, – вимога сучасної освіти. Формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку є одним із важливих напрямів сучасної дошкільної освіти, адже мовлення не тільки забезпечує комунікацію, а й відіграє ключову роль у розвитку особистості дитини. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти [3], розвиток мовлення розглядається як окремий напрям, що охоплює не лише засвоєння мовленнєвих норм, а й формування культури спілкування, вміння будувати висловлювання в різних ситуаціях. Освітня лінія «Мовлення дитини» орієнтована на комплексний підхід до мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, що включає як формування мовленнєвої компетентності, так і створення умов для її активного використання в життєвій діяльності.

Одним із ефективних засобів розвитку мовлення дітей є театралізована діяльність, яка є потужним інструментом, оскільки поєднує когнітивний, емоційний та комунікативний аспекти розвитку; стимулює не лише розширення словникового запасу, а й сприяє розвитку емоційної виразності, уяви, комунікативних навичок. У театралізованій діяльності діти не лише вдосконалюють мовленнєві навички, а й набувають впевненості у власних мовленнєвих можливостях, що сприятиме їхній успішній соціалізації та подальшому освітньому процесу впродовж життя. У процесі гри в театр діти не просто мають можливість відтворювати готові фрази, а й вчаться самостійно конструювати висловлювання, висловлювати власні думки та емоції, що значно розширює їхні можливості самовираження.

Проблема розвитку мовлення та мовленнєвої діяльності не є новою і досліджується багатьма сучасними науковцями. Так, питання навчання дітей розповідання досліджували О. Білан, А. Богуш, Н. Водолага, В. Захарченко, Н. Малиновська, Т. Постоян та ін.; творчої розповіді – Л. Березовська,

Н. Гавриш, Н. Орланова та ін.; розвитку описового мовлення – А. Зрожевська, С. Ласунова, Л. Порядченко та ін..

Актуальність цієї теми зумовлена потребою у впровадженні ефективних підходів до розвитку мовленнєвої творчості дітей в умовах сучасної освіти. Військові дії викликають у дітей психологічний дискомфорт, підвищену тривожність і емоційне напруження, що ускладнює їхню соціалізацію та емоційне самовираження. У таких умовах розвиток творчого мовлення стає важливим засобом, який дозволяє дітям вербалізувати свої почуття, думки та переживання, сприяючи їхньому психологічному благополуччю. Водночас дистанційний формат навчання значно обмежує можливості для живого спілкування, що може негативно позначатися на мовленнєвому розвитку та формуванні комунікативних навичок. Тому навчання дітей старшого дошкільного віку творчого мовленнєвого самовираження набуває особливого значення, адже не лише розширює їхні мовленнєві можливості, а й забезпечує гармонійний розвиток особистості в умовах сучасних викликів.

Отже, актуальність проблеми зумовили вибір теми наукового дослідження: **«Формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності».**

Мета дослідження – розробити й теоретично обґрунтувати методику та методичні рекомендації щодо творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність феномена «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку»; уточнити поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності».
2. Схарактеризувати види театралізованої діяльності.
3. Визначити критерії, показники і схарактеризувати рівні сформованості творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити методику формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності

5. Запропонувати методичні рекомендації щодо формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності.

Об'єкт дослідження – театральномовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – зміст і методика формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності.

Для досягнення мети та вирішення завдань дослідження використано такі **методи: теоретичні** – вивчення, аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури; розробка та опис діагностувального інструментарію для констатувального етапу експериментального дослідження (вправ, завдань, ігрових ситуацій), спрямованого на виявлення рівня сформованості когнітивного, творчого та діяльнісного компонентів мовленнєвої діяльності; розробка методики формувального етапу.

Теоретична значущість дослідження полягає в поглибленні та систематизації наукових уявлень про сутність творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку, уточненні змісту цього феномена, визначенні критеріїв і показників його сформованості, а також у розкритті ролі театралізованої діяльності як ефективного засобу мовленнєвого розвитку та соціалізації дошкільників.

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці методики формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, а також у створенні методичних рекомендацій для вихователів закладів дошкільної освіти. Запропоновані матеріали можуть бути використані вихователями в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Збагачення сталого розвитку освіти:

європейський та національний виміри» (м. Одеса, 15-16 травня 2025 р.) з доповіддю «Навчання дітей передшкільного віку творчого розповідання засобами театралізації».

Результати експериментального дослідження опубліковано у 2-х методичних збірниках «Українське дошкілля».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (39 найменувань, які займають 5 сторінок), 3 додатків на 9 сторінках. Повний обсяг роботи становить 76 сторінок, із них 62 сторінки основного тексту. Робота містить 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЄВОГО САМОВИРАЖЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку» у психолого-педагогічній літературі

Сутність дефініції «творче мовленнєве самовираження» насамперед вимагає з'ясування сутності базових понять нашої наукової розвідки: «творчість», «мовлення», «творче самовираження» та «творче мовленнєве самовираження».

Творчість – це здатність мислити нестандартно, знаходити нові підходи до вирішення завдань або проблем, а також використовувати уяву для генерування оригінальних ідей. Вона дозволяє долати складні виклики та знаходити нестандартні шляхи для виконання завдань. Морфологічний аналіз слова «творчість» вказує на те, що його корінь «твор», характерний для слов'янських мов, відображає сам процес створення нового. Це підтверджує, що творчість охоплює не лише інтелектуальну чи мистецьку сферу, а й широкий спектр людської діяльності, спрямованої на пошук і втілення оригінальних ідей.

За даними електронної енциклопедії «Вікіпедія», творчість (креативність) є ментальним феноменом, який виявляється у здатності людини створювати нове – будь то твори мистецтва, наукові відкриття, інженерні чи управлінські інновації. Вона ґрунтується на уяві, фантазії та здатності передбачати кінцевий результат творчої діяльності. Творчість є однією з цілей розвитку особистості та може бути пов'язаною з такими категоріями, як самоактуалізація, самовдосконалення, самоздійснення та самовираження [12].

У межах нашого наукового дослідження нам імпонує думка В. Роменця, який визначає творчість як процес створення оригінального продукту для

комунікації. Науковець зазначає, що два ключові аспекти – новизна та спрямованість на взаємодію – є універсальними характеристиками будь-якої творчої діяльності [36].

Суголосні міркування про те, що творчість це процес самовдосконалення знаходимо й у В. Олешко [25]. Автор наголошує на тому, що творчість – це процес пізнання та створення нового у навколишньому середовищі. Це не лише акт створення чогось принципово нового, а й процес самовдосконалення особистості через відкриття та перетворення як матеріального, так і духовного світу. Творчість, на твердження автора, є базисною формою діяльності, що одночасно збагачує зовнішній світ і внутрішній потенціал індивіда [25]. Розглядаючи творчість як натхненну дію, можна стверджувати, що вона виводить людину на якісно новий рівень розвитку, не обмежений лише зовнішніми чинниками, а визначений розкриттям її внутрішніх можливостей.

Досліджуючи проблему творчості, дитячої словесної творчості Н. Гавриш увела в науковий обіг поняття «мовленнєво-творча діяльність», яке розглядає як опосередкований мовою, оформлений в різних типах висловлювання процес оперування, комбінування уявленнями. Процес мовленнєвої творчості, творчої побудови у мовленні посилює для більшості людей, які володіють певним лексичним запасом, а також мають життєвий, зокрема художній досвід і бажання, потребу сказати своє слово [15].

Мовлення є центральним елементом у процесі розумового розвитку, і його становлення внутрішньо пов'язане з розвитком мислення та свідомості загалом. Мовлення за своєю природою є багатофункціональним: воно виконує комунікативну, індикативну, інтелектуальну та знакову функції, які взаємопов'язані між собою. Мовлення є поліморфною діяльністю, що реалізується у формі вокальної комунікації, а також у формі внутрішнього мовлення, яке не має прямої комунікативної функції. Ці форми можуть переходити одна в одну. Психолінгвістика визначає мовлення як діяльність, що входить до загальної системи людської активності [19].

Мовленнєва діяльність має психофізіологічну природу: є результатом роботи людського організму, передусім мозку, спрямованої на використання засвоєної мови з метою комунікації. Мовлення є продуктом цієї діяльності. Належний рівень мовленнєвого розвитку дитини забезпечує не лише її спілкування з довколишнім, а й є основою її повноцінного розумового розвитку» [39].

Як слушно зазначають В. Древаль та К.Зелінська-Любченко: «Мовлення має виключно важливе значення у формуванні вищих психічних функцій у дитини. Виконуючи функцію спілкування дитини з дорослими, воно є базою для розвитку мислення, забезпечує можливість планування і регулювання поведінки дитини, організації всього її психічного життя, впливає на розвиток особистості в цілому» [17].

Наукові розвідки А. Богуш і Н. Гавриш, дослідниць у галузі дошкільної освіти, зазначають, що мовленнєва діяльність є найбільш визначальною серед інших видів діяльності, які розвиваються на її основі (або походять від неї). Фактично, авторки розглядають її як форму комунікації, що ґрунтується на абстрактному мисленні та мовленні, а також наповнена структурними елементами – діями та операціями (у різних комбінаціях). Процесуальна сторона мовленнєвої діяльності включає такі етапи: усвідомлення та орієнтація в комунікативній ситуації, передбачення та планування (створення послідовності дій), практична реалізація плану та, нарешті, контроль. Вона формується через створення (появу), передачу та сприйняття суджень, основна мета яких – розвиток подальшої комунікації, контроль та регуляція поведінки під час вправ, а також удосконалення власного мовлення [7].

Отже, мовленнєва діяльність дуже важлива для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини; вона позитивно впливає на формування таких важливих якостей особистості, як: комунікативність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність.

Поняття «самовираження», як зазначено у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, трактується як дія за значенням

самовиражатися, тобто «розкривати своє «Я», свою індивідуальність; виявляти (переважно у художній творчості, в художньому образі) свої думки, настрої, переконання» [11].

Слушним є розуміння поняття «самовираження» за А. Ребером. Науковець розуміє самовираження як відображення зовні своїх внутрішніх почуттів, переконань, установок, будь-яку поведінку, яка здійснюється для чистого задоволення індивіда, особистісну форму активності, що формується і розвивається у спілкуванні і діяльності, має зв'язок з потребами особистості в суспільному визнанні, самоствердженні, саморозкритті, самореалізації [22].

Під самовираженням розуміють той «спосіб, яким людина реалізує себе як особистість в діяльності, в спілкуванні, у вирішенні життєвих проблем». Головною умовою самовираження як установки адекватності, яка визначається у більшості випадків самою особистістю, між внутрішнім світом (його запитами, орієнтирами, цінностями) і зовнішнім способом вираження внутрішнього світу, є безперервний рух до реальної суспільно і особисто значущої мети, наявність перспективи зростаючої особистості [5]. Виходячи з наведених визначень, можна констатувати, що в основі процесу самовираження лежить активність, прагнення особистості до реалізації себе. У нашому науковому дослідженні самовираження будемо розглядати в контексті потреби дитини дошкільного віку заявити про свої можливості, прагнення та ставлення.

Аналіз різних наукових підходів до вивчення особистісного самовираження та характеристики мовлення як засобу його реалізації дає підстави для виокремлення поняття «мовленнєве самовираження». Це явище розглядається як складова мовленнєвої діяльності, що забезпечує використання мови не лише для комунікації, а й для вираження особистісних смислів. Структура мовленнєвого самовираження включає, на нашу думку, кілька ключових аспектів: мовленнєві засоби (лексичні та синтаксичні одиниці), форму висловлювання (темп, інтонацію, експресивність), комунікативну спрямованість (мотив і об'єкт мовлення), а також емоційно-модальне забарвлення висловлювання.

Під творчим мовленнєвим самовираженням дитини дошкільного віку розуміємо процес спонтанного та свідомого використання мовленнєвих засобів з метою передавання власних думок, почуттів, уявлень та фантазій у вербальній формі. Творче мовленнєве самовираженням дитини дошкільного віку поєднує в собі креативність, мовленнєву активність і здатність до символічного відображення навколишнього світу через індивідуально-авторське мовлення. Воно сприяє розвитку когнітивних, емоційних та соціально-комунікативних навичок дитини, стимулюючи її уяву, образне мислення та мовленнєву ініціативу.

На основі теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури виокремимо особливості творчого мовленнєвого самовираження дитини дошкільного віку:

- *індивідуальність мовлення* – кожна дитина використовує мовленнєві засоби (слова, фрази, інтонацію) унікальним способом для передачі власних думок, емоцій і фантазій;

- *креативність і нестандартність* – процес самовираження в дошкільників тісно пов'язаний із здатністю генерувати нові мовленнєві конструкції, використовувати метафори, порівняння, експериментувати з мовою;

- *спонтанність і природність* – мовленнєве самовираження в цьому віці відбувається неусвідомлено, через гру, діалог, розповіді, імпровізацію;

- *емоційна забарвленість* – значну роль відіграє модалність висловлювань, яка відображає почуття дитини через мову (інтонація, темп, гучність);

- *зв'язок із символічною діяльністю* – мовленнєве самовираження дошкільника тісно переплітається із грою, театралізованими видами діяльності, малюванням і співом, що дає змогу реалізувати індивідуальні мовленнєві здібності;

- *соціально-комунікативний аспект* – мовлення дошкільника спрямоване на взаємодію з іншими дітьми та дорослими, що сприяє розвитку

комунікативних навичок, формуванню діалогічного та монологічного мовлення.

Отже, можемо дійти висновку, що творчість у мовленні відіграє ключову роль у розвитку особистості, адже саме через мовлення людина може висловлювати свої думки, емоції, почуття та ідеї в неповторний і самобутній спосіб. Творче мовлення є не лише засобом комунікації, а й способом самовираження, що допомагає індивіду демонструвати свою унікальність, розширювати межі власного досвіду та впливати на навколишній світ.

Мовленнєва творчість передбачає вміння вільно і нестандартно використовувати мовні засоби, створювати оригінальні висловлювання, експериментувати з лексикою, стилістикою, інтонацією та ритмом мовлення. Вона є важливим інструментом когнітивного розвитку, адже сприяє гнучкості мислення, здатності до асоціацій, метафоричного осмислення реальності та генерації нових ідей.

Творчість у мовленні дошкільника є важливим засобом його особистісного розвитку, що поєднує креативність, соціальну активність і емоційну виразність. У дошкільному віці мовленнєве самовираження набуває особливого значення, оскільки воно є не лише засобом комунікації, а й способом відображення внутрішнього світу дитини. Саме через мову дошкільники виражають свої емоції, уявлення, прагнення та фантазії, що сприяє їхньому когнітивному та емоційному розвитку. У цей період дитина вчиться вільно експериментувати зі словами, інтонацією, ритмом і стилістичними засобами, створюючи унікальні висловлювання, які відображають її індивідуальність.

Ключову роль у становленні творчого мовленнєвого самовираження відіграє гра, яка стимулює спонтанність і гнучкість у використанні мовних ресурсів. Також важливими є соціальна взаємодія та емоційна залученість, які сприяють розвитку мовленнєвих навичок і формуванню зв'язного висловлювання. Видатний педагог В. Сухомлинський, досліджуючи мовлення дитини вважав, що ефективним засобом формування творчого мовлення та

активної естетичної діяльності, яка охоплює всі аспекти духовного світу дитини – інтелект, емоції, уяву, волю тощо, є казка [34].

З-поміж засобів формування творчого мовленнєвого самовираження вчені називають художню літературу (казки, вірші, оповідання), ігрову діяльність (рольові, драматизаційні, мовленнєві ігри), образотворче мистецтво (малювання, аплікація), музично-ритмічні вправи (пісні, римування, хороводи) та театралізовану діяльність (інсценізації, ляльковий театр), що допомагає дітям експресивно виражати свої думки через мову. Саме театралізована діяльність та її значення для формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку і буде змістом нашого наступного розділу.

1.2. Театралізована діяльність: сутність і характеристика

Незалежно від обраної професії, театральне мистецтво стане у пригоді кожній свідомій особистості, оскільки рано чи пізно доводиться передавати інформацію, пояснювати щось іншим, комунікувати. Потрібно вміти уважно слухати співрозмовників, відповідати на їхні запити, водночас залишаючись вірним основній ідеї свого висловлювання. Жоден інший досвід не розвиває ці навички так ефективно, як виступи на сцені. Театр забезпечує не лише учасникам, а й глядачам унікальний досвід, що охоплює фізичний, технічний, творчий, емоційний, соціальний та художній аспекти. Окрім того, театральне мистецтво розвиває навички командної роботи: в театральній постановці важлива взаємодія всіх учасників, адже успіх вистави залежить не від окремої особистості, а від злагодженої співпраці акторів, режисерів та продюсерів, навіть якщо іноді здається інакше.

Театр сприяє розвитку м'яких навичок (*soft skills*), що є важливим для подальшого особистісного зростання та саморозвитку дитини. Значення театру для всебічного розвитку особистості вагоме, зокрема:

– *когнітивний розвиток*. Участь у театральних заходах сприяє розвитку конструктивних, а також аналітичних навичок. Дитина, наприклад, вчиться

розрізняти мотиви дій персонажа, інтерпретувати різні життєві події та формувати творчі рішення для них.

– *комунікативні навички*. Театр розвиває самоповагу та чітку дикцію, виразність мовлення; збагачує словник образними висловами. Акторська майстерність, вправи не тільки покращують вербальне, але й невербальне спілкування, що є важливим в кожному аспекті життя.

– *творчість та уява*. Цей аспект художньої форми допомагає з творчим і гнучким мисленням особистості у вивченні різних можливостей та формуванні нових ідей.

– *співпраця та командна робота*. Театральні постановки навряд чи можна реалізувати без співпраці між учасниками. Це навчає людину працювати в командах, поважати та приймати ідеї інших, делегувати завдання і діяти заради спільної мети.

– *емоційний інтелект*. Прийняття різних ролей дозволяє дитині зрозуміти почуття інших, що формує емпатію, самоусвідомлення, яке виникає з розуміння навколишнього світу.

– *культурна обізнаність*. Під час різноманітних свят дитина пізнає різні культури, історію, традиції та звичаї.

Театр – найбільш демократичний вид мистецтва для дітей, що дозволяє вирішити безліч актуальних проблем сучасної педагогіки і психології, пов'язаних із формуванням естетичного смаку; моральним вихованням; розвитком комунікативних якостей особистості; вихованням волі, розвитком пам'яті, уяви, мови; створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруження, вирішенням конфліктних ситуацій через гру.

На думку О. Олійник, театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів, є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Водночас, вона виступає як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості [26].

Численні наукові дослідження підтверджують (О. Аматьєва, Л. Артемова, І. Барановська, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Трифонова та ін.), що специфічним засобом формування творчої особистості дошкільників є театралізовані ігри. Театр потребує від дитини особистісного погляду, а для його реалізації потрібно мати інтелект, розвинуті емоції, вміння фантазувати й цікавитися тим, що відбувається в дошкільній групі. Завдяки театру діти сприймають, збирають та осмислюють погляди на себе та світ.

Гра – це та подія, за допомогою якої діти одержують задоволення. Гра у дитини формує творчі потреби та задуми. Кожен тип гри несе в собі певну складову. У грі реалізується потреба грати, рухатись, і допомагає отримати естетичне задоволення. Дослідники переконані, що театралізовані заходи є джерелом для формування відчуттів, глибоких емоцій та пізнань у дітей дошкільного віку, залучають їх до духовних надбань. Це – наочний та видимий результат. До того ж, театралізована ігрова діяльність сприяє розвитку емоційної сфери дітей, спонукає їх співчувати героям, розділяти їх переживання під час відтворення подій.

Отже, на думку вчених, театралізована діяльність – найважливіший інструмент для розвитку емпатії в дітей. Тобто, діти навчаються розпізнавати емоційний стан іншої людини через емоційно-образну виразність, вчать ставити себе на місце персонажів у різних ситуаціях, знаходити різноманітні рішення проблем.

Театралізована діяльність дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки. Кожен літературний твір або казка для дошкільнят завжди має етичне спрямування. Завдяки казці діти пізнають світ навколо; висловлюють своє власне ставлення до добра і зла. Улюблені персонажі стають прикладами для наслідування та ототожнення. На думку науковців (О. Аматьєва, Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Монке, Л. Макаренко, О. Олійник, А. Шевчук та ін.), саме здатність дошкільнят до такої ідентифікації з улюбленими образами дає педагогам змогу через театралізовану діяльність чинити всебічний позитивний вплив на дітей.

На думку М. Каратаєвої, старші дошкільники охоче включаються в театралізовану гру: висловлюють власні почуття, відтворюють текст за допомогою засобів образності й емоційної виразності, творчо мовленнєво виражають свої думки. Прояви творчості дітей вчені вбачають у тому, що кожна дитина по-своєму зображає який-небудь персонаж твору. Наприклад, відтворюючи сюжет знайомої казки, діти розмовляють мовою героїв, використовуючи різноманітні інтонаційні барви рідної мови, передають їх характер, копіюючи типові рухи та жести [21].

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що театралізовану гру вчені вважають важливим засобом розвитку мовлення, творчих здібностей та емоційного інтелекту дітей дошкільного віку; театралізована діяльність включає різні форми виразності, такі як мовлення, рухи, міміку, пантоміму та використання предметів.

У педагогічній науці існують різні класифікації театралізованих ігор. Театралізовані ігри охоплюють: дії дітей з ляльковими персонажами або дії за ролями; літературну діяльність (вибір теми, складання, інсценування своїх творів тощо); образотворчу діяльність (одяг персонажів, малювання декорацій, виготовлення атрибутів); музичну діяльність (виконання пісеньок, інсценування музичних творів). Так, Л. Артемова пропонує класифікацію театралізованих ігор залежно від провідних способів емоційної виразності, а саме: ігри-драматизації; режисерські; сюжетно-рольові ігри. Л. Артемова пропонує класифікацію режисерських ігор відповідно до різноманітності театрів: настільний театр іграшок, настільний театр картинок, стенд-книжка, фланелеграф, тіньовий театр [2].

На противагу Л. Артемової, Т. Поніманська зосереджується на способі реалізації сюжету, розрізняючи ігри-драматизації та ігри-інсценізації, де персонажі представлені предметами (іграшками, ляльками). Т. Поніманська виділяє два види театралізованих ігор за способом реалізації сюжету: ігри-драматизації (непредметні ігри), в яких діти самі знаходяться в образі діючої особи і виконують взятую на себе роль; ігри-інсценізації (предметні ігри), в яких

діючими особами є визначені предмети (іграшки, персонажі настільного лялькового театру, пальчикового театру тощо) [28].

Л. Фурміна має спільні міркування з Т. Поніманською, наголошуючи на двох формах: коли дійовими особами є діти або предмети. Це можуть бути іграшки, ляльки; коли діти самі в образі дійової особи виконують взяті на себе роль [26].

Слід зазначити, що С. Русова впорядкувала різноманітні форми театральної діяльності, вбачаючи в ній потужний інструмент для розширення мовленнєвих навичок та розкриття творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Педагогиня виокремлювала такий різновид драматизації, як гра, де діти активно використовують для своїх ігор фабулу та словесні конструкції з відомих їм казок, оповідань. Педагог визначила два способи вдосконалення мовлення у процесі театралізованої діяльності: «якщо діти заздалегідь ретельно готують ролі, вивчаючи дослівно репліки літературних персонажів, це, на її переконання, збагачує словниковий запас дошкільника образними літературними виразами. Якщо ж гра відбувається без попереднього запам'ятовування тексту, на основі власної інтерпретації, тоді розвивається словесна творчість дітей, що знаходить прояв у створенні сюжету та образів. Цей підхід розвиває у дітей дошкільного віку здатність підбирати слова, відповідні конкретному моменту, персонажу, полегшуючи для них драматизацію більшості казок» [31].

Наукові розвідки Н. Гавриш є суголосними з С. Русовою, вводячи термін «театрально-мовленнєва діяльність» та розмежовуючи гру «для себе» (театралізована гра) і гру «для глядача» (інсценування). Учена зауважує, що «кожна з означених складових виконує свої мовленнєві завдання» [13].

Як бачимо, дослідники сходяться на думці, що театралізовані ігри сприяють розвитку мовлення, творчості та комунікативних навичок дошкільників. Основні відмінності полягають у класифікації ігор та в акцентах на різні аспекти мовленнєвого розвитку в межах театральної діяльності.

Отже, театральна діяльність у широкому розумінні розглядається як складова художньо-мовленнєвої діяльності, що слугує засобом розвитку виразного, образного та літературного мовлення. Вона надає дитині можливість не лише передати власне ставлення до літературного образу й висловити емоції, а й зануритися в роль казкового персонажа, самотійно будувати зв'язне висловлювання. Крім того, театральна діяльність сприяє глибшому засвоєнню художніх образів, розумінню змісту й ідейного наповнення твору через сприйняття театального дійства.

З огляду на вищезазначене, поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності» розуміємо як процес індивідуально-авторського використання мовленнєвих засобів у контексті театралізованої діяльності, що виявляється у здатності дітей експресивно передавати власні думки, почуття, фантазії та емоційні переживання через вербальні та невербальні засоби. Це самовираження передбачає активне використання художніх образів, мовленнєвої імпровізації та творчого взаємодії з однолітками, сприяючи розвитку когнітивних, комунікативних і соціальних компетентностей. У театралізованій діяльності воно реалізується через рольову гру, інсценізацію, створення діалогів та монологів, що дозволяє дитині вільно експериментувати з мовленням, розширюючи свій лексичний запас, удосконалюючи інтонаційну виразність і комунікативну гнучкість.

У дошкільній педагогіці вчені розрізняють види театру залежно від використання ігрового матеріалу та способу його розміщення: ляльковий, театр маріонеток, пальчиковий театр, театр на фланелеграфі, тіньовий театр, у яких використовують такі матеріали, як іграшки, картинки, ляльки, кокони, топотушки, смикунчики, маріонетки, фланелеграф, фігурки тіньового театру, живі тіні; і які можуть бути розміщені на екрані (театр картинок, тіней, живих тіней), ширмі – пальчиковий, з ляльками бібабо, коконів, ляльок, маріонеток, смикунчиків, на столі (театр ляльок, іграшок), на фланелеграфі (фланелеграф). Схарактеризуємо види театральної діяльності.

Ляльковий театр охоплює широкий спектр форм, де персонажами виступають різноманітні ляльки: бібабо, кокони, топотушки, смикунчики, а також маріонетки, що керуються за допомогою ниток або спеціальних важелів. Такі вистави зазвичай проводяться за ширмою, що дозволяє зосередити увагу дітей на сюжеті та діях персонажів.

Окремий різновид лялькового мистецтва – *театр маріонеток*, у якому використовуються спеціальні ляльки на нитках, що надає рухам особливої плавності та виразності. Завдяки такому механізму управління досягається ефект живого образу, що захоплює дітей і розвиває у них здатність до сприймання сценічної гри.

Пальчиковий театр є однією з найпростіших, але водночас ефективних форм театральної діяльності. У ньому персонажі представлені невеликими ляльками, які одягаються на пальці рук і оживають у процесі гри. Такий театр часто використовують на ширмі, що дозволяє створювати компактні та динамічні вистави, легко змінювати декорації та адаптувати сценарій до дитячої творчості.

Театр на фланелеграфі базується на застосуванні фігурок із фланелі, які легко кріпляться до спеціального екрана. Завдяки цьому діти можуть самостійно переміщувати персонажів, моделювати ситуації та активно взаємодіяти зі сценічним простором, розвиваючи власну фантазію та художнє мислення.

Тіньовий театр є однією з найзагадковіших та найатмосферніших форм театральної діяльності. Фігурки тіньового театру або навіть живі тіні створюють особливу сценічну гру світла й темряви, що сприяє розвитку уяви та художнього сприйняття у дітей. Такі вистави зазвичай організовують на спеціальному екрані, що дозволяє зробити силуети чіткішими та виразнішими, занурюючи глядачів у світ казки та фантазії.

Кожен із перерахованих видів театральної діяльності розширює можливості дитини для творчого самовираження, розвиває мовлення, уяву та

емоційний інтелект, допомагаючи їй глибше зануритися у світ художнього мистецтва.

Діти старшого дошкільного віку мають уже певний запас ігрових умінь: будувати план-сюжет, розподіляти ролі, самотійно готувати атрибути та декорації, використовувати способи колективного спілкування (Л. Артемова, Л. Бочкарьова, Р. Жуковська та ін.)» [4]. Особливістю дітей старшого дошкільного віку, з огляду на їхні психолого-педагогічні характеристики, є здатність виражати власні думки, почуття, емоційний стан, настрій і фантазії за допомогою художнього слова, виразних рухів, жестів, міміки та пантоміми. Вони вміють розподіляти обов'язки під час колективного обговорення, демонструють вміння об'єктивно оцінювати як власне виконання ролей і творчих завдань, так і гру однолітків. Старші дошкільники здатні до театралізації сюжетно-рольових ігор, самотійного створення казкових сюжетів і підбору засобів для їх сценічного втілення, а також до самотійного вибору ролей і виконавців для театральних вистав.

Можемо резюмувати наступне, що театралізована діяльність відіграє важливу роль у розвитку творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку, сприяючи їхній комунікативній активності, емоційній виразності та креативному мисленню. Залучення дошкільників до театралізованих форм взаємодії дозволяє формувати навички мовленнєвого самовираження у невимушеній ігровій формі, що є особливо ефективним у цей віковий період.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що театралізована діяльність є синтетичним видом мистецтва, який поєднує елементи словесної, музичної та образотворчої творчості, стимулюючи інтеграцію різних психічних процесів і сприяючи гармонійному розвитку особистості дитини. Використання різних видів театру, таких як ляльковий, тіньовий, пальчиковий, дозволяє варіювати засоби художньо-мовленнєвого вираження, збагачуючи мовленнєвий досвід дошкільників. Суттєвим для нашої роботи є той факт, що театралізована діяльність є потужним інструментом мовленнєвого розвитку дітей старшого

дошкільного віку, що не лише формує їхні мовленнєві навички, а й розвиває уяву, емоційну чуйність та здатність до творчого мовленнєвого самовираження. Саме через театралізацію діти вчаться не тільки відтворювати мовленнєві зразки, а й самостійно створювати виразні мовленнєві конструкції, що сприяє їхньому індивідуальному розвитку та самореалізації у процесі комунікативної взаємодії.

1.3. Аналіз чинних програм ЗДО в контексті досліджуваної проблеми

Основним державним документом у сфері дошкільної освіти є Базовий компонент дошкільної освіти. Він втілюється через сучасні програми та навчально-методичні комплекси, затверджені Міністерством освіти і науки України. Його головна мета – формування життєвої компетентності дитини, що включає усвідомлення себе як громадянина своєї країни та патріота свого народу. У Базовому компоненті дошкільної освіти [3] наголошується на важливості розвитку мовленнєвої та творчої активності дітей, що є основою їхньої комунікативної та соціокультурної компетентності. Реалізують державний стандарт дошкільної освіти програми. Проаналізуємо чинні програми закладів дошкільної освіти в контексті досліджуваної проблеми: використання театралізованої діяльності як засобу формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку.

Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку (за загальною науковою редакцією Тамари Піроженко) [27] спрямована на комплексний розвиток дошкільників, акцентуючи увагу на всебічному формуванні особистісних, соціальних та когнітивних навичок. Одним із ключових аспектів розвитку є мовленнєва діяльність, яка забезпечує не лише комунікативну компетентність, а й формування творчого самовираження, здатності дітей чітко, логічно та емоційно висловлювати свої думки. У цьому контексті театралізована діяльність виступає важливим інструментом, що

стимулює мовленнєву активність, розвиває емоційний інтелект та розширює можливості самовираження дитини через гру, імпровізацію та сценічні постановки. Зазначена програма містить орієнтовні методичні рекомендації щодо організації сюжетно-рольових ігор, інсценізації знайомих казок або створення власних історій, що сприяє розвитку в дітей уяви, впевненості в собі, навичок емпатії, вміння співпрацювати з однолітками та дорослими; долати мовленнєві бар'єри.

Отже, програма «Впевнений старт» закладає міцний фундамент для всебічного розвитку дитини, зокрема в аспекті її мовленнєвого самовираження, розвитку творчих здібностей. Використання театралізованої діяльності як інтегративного методу навчання дозволяє ефективно розвивати мовлення, комунікативні навички та творчий потенціал дошкільників.

У програмі «Соняшник» Комплексна авторська програма розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку від 4-го до 6-го року життя (автор – Любомира Калуська) [20] театралізована діяльність представлена в контексті художньо-естетичного розвитку та розвитку мовленнєво-комунікативних компетентностей. Вона виступає не лише засобом розваги, а й педагогічним інструментом для активізації творчого самовираження дитини через мовлення. Театралізована діяльність (Розділ V) визначена як важливий аспект художньо-естетичного розвитку включає: інсценізацію казок та літературних творів; драматизацію сюжетів з власного досвіду; рольові та імпровізаційні ігри; використання невербальних засобів виразності (жести, міміка, рухи).

У програмі «Соняшник» завдання з розвитку мовленнєво-комунікативних навичок у дітей дошкільного віку розглядаються в Розділі III, де зазначено, що основними аспектами є розвиток зв'язного мовлення, збагачення лексичного запасу, вдосконалення фонетичних навичок та формування граматичної правильності мовлення. У програмі особливий акцент робиться на імпровізації, створюючи умови для спонтанного мовленнєвого самовираження через ігрові ситуації, сценічні діалоги та творчі завдання. Важливу роль відіграє розвиток

невербальної комунікації, що включає використання пантоміми, жестів і міміки, сприяючи розширенню мовленнєвих можливостей і впевненості дітей.

Автори програми «Стежинки у Всесвіт. Комплексна програма для дітей раннього та предшкільного віку» (науковий керівник – Катерина Крутій) [33] також наголошують на комплексному підході до розвитку творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку через залучення дітей до театралізованих ігор, ігор-драматизацій, інсценування казкових творів, розігрування знайомих віршів, забавлянок, пісень у діалогічно-ігровій формі, що сприяє розвитку мовлення, емоційної виразності, комунікативних навичок; вчить доречного використання невербальних засобів комунікації.

Отже, у програмі гармонійно поєднано художньо-мовленнєву діяльність із театральною грою, формуючи в дітей інтерес до усної народної творчості та літератури.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (автор Олександра Білан, за загальною редакцією Олени Низковської) [29] авторами наголошено на розвиткові творчого мовленнєвого самовираження дитини старшого дошкільного віку різними засобами, методами, зокрема це: розігрування та інсценізація народних казок, фольклору, інсценізацій традиційних свят, що збагачує мовленнєвий досвід та розширює знання про рідну культуру; використання ігор та вправ, які стимулюють мовленнєву активність дітей: ігри-імітації, драматизації, використання лялькового театру, пантоміми, етюдів, що сприяє не лише розвиткові мовлення дитини, а й емоційної чуйності та здатності до співпереживання. Наголошується також на залученні батьків до театралізованої діяльності, спільній підготовці вистав, виготовленні костюмів і декорацій. У програмі передбачені чіткі критерії оцінювання розвитку мовленнєвої компетентності дошкільника, що дає змогу педагогам аналізувати прогрес дитини та своєчасно коригувати методи роботи.

Отже, аналіз чинних програм закладів дошкільної освіти засвідчив, що розвиток творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку є одним із важливих завдань формування мовленнєвої компетентності.

Театралізована діяльність у чинних програмах розглядається як ефективний методичний засіб розвитку мовлення та формування особистості дитини.

Висновки до розділу 1

Аналіз наукових джерел засвідчив, що сформовані творчі здібності свідчать про наявність у дітей логічного, креативного мислення, вміння і бажання дитини фантазувати, проявляти самостійність у створенні нового продукту (наприклад, у придумуванні казок, історій, пісень; зображенні казкових персонажів; малюванні тощо). Від наявності в дитини розвинутих творчих здібностей залежить успіх виконання будь-якої діяльності. Учені наголошують на тому, що здібності в кожній дитині проявляються індивідуально, тобто це не готовий продукт, який дається при народженні, творчі здібності формуються в різних видах діяльності та за відповідних умов. Особливу роль у цьому процесі відіграють складові психіки людини – пам'ять, увага, сприймання, розуміння, воля, емоції дитини, які вона відчуває у процесі творення нового, і відповідно, отриманого результату.

Як засвідчили результати досліджень українських учених лінгводидактів (О. Амацьєва, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій та ін.), дитина старшого дошкільного віку здатна творчо самовиражатися і в мовленнєвій діяльності. Педагогині акцентують увагу на тому, що важливу роль у творчому самовираженні дитини відіграє достатній словник, чітка вимова звуків, граматично правильне мовлення, навички зв'язного мовлення: логічно, послідовно, впевнено передавати свої думки; вміння дитини виразно передавати мовлення, рухи героїв твору.

Феномен «творче мовленнєве самовираження» охоплює такі аспекти: мовленнєву креативність, здатність до імпровізації, самостійність у висловленні думок та емоційно-забарвлену комунікацію.

Поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності» розуміємо як процес

індивідуально-авторського використання мовленнєвих засобів у контексті театралізованої діяльності, що виявляється у здатності дітей експресивно передавати власні думки, почуття, фантазії та емоційні переживання через вербальні та невербальні засоби. У театралізованій діяльності мовленнєве самовираження дитини реалізується через рольову гру, інсценізацію, розігрування діалогів та монологів, ігри-драматизації, пантоміміки, проведення мовленнєво-образотворчих етюдів, відтворення дій головних персонажів твору тощо.

Аналіз чинних освітніх програм «Впевнений старт», «Соняшник», «Стежинки у Всесвіт» та «Українське дошкілля» засвідчив присутність у них завдань з формування в дітей старшого дошкільного віку творчого мовленнєвого самовираження. Автори програм з-поміж засобів виокремлюють театралізовану діяльність, яка інтегрується в різні напрями освітнього процесу для розширення мовленнєвих можливостей дітей, розвитку інтонації (сили голосу, тембру й темпу мовлення), комунікативних якостей – образності, виразності, доречності тощо, стимулювання дітей до імпровізації, втираження емпатії.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЄВОГО САМОВИРАЖЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ТЕАТРАЛІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Характеристика рівнів сформованості творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку

Як було зазначено в першому розділі, поняття «творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності» є складним утворенням, що інтегрує когнітивний, творчий та діяльнісний компоненти мовленнєвої діяльності. Обґрунтуємо їх.

Формування когнітивних здібностей у дітей є фундаментом їхнього інтелектуального зростання, що безпосередньо впливає на подальші досягнення в навчанні та житті. Одним із провідних чинників, який підтримує та стимулює цей розвиток, виступає мовлення. Саме через мовленнєву діяльність дитина здобуває здатність мислити, аналізувати, усвідомлювати себе й довкілля. Мовлення не лише виконує функцію передавання інформації, а є рушієм пізнавальної активності. Воно формує базу для розвитку мисленнєвих процесів, сприяє покращенню пам'яті, зосередженості, уяви та логічного мислення. Висловлюючи власні думки, діти вчаться структурувати знання, оцінювати події, а також формувати творче й абстрактне мислення. Когнітивні процеси, що зароджуються в інтелектуальній сфері дитини, тісно пов'язані з мовленням. Їхній взаємозв'язок створює умови для глибшого розуміння світу, розвитку розумових здібностей та набуття навичок навчання. Під час спілкування діти вчаться не лише виражати власні почуття, потреби та міркування, а й засвоюють основи ефективної комунікації. Вони розвивають уміння слухати, розуміти співрозмовника, проявляти емоційну чуйність і співпереживання. Ці якості лежать в основі соціальної взаємодії та гармонійного розвитку особистості.

Отже, *когнітивний компонент* творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку забезпечує засвоєння навичок навчання та самостійного пізнання, виступаючи основою для подальшого інтелектуального та особистісного розвитку дитини.

Актуальні дослідження таких провідних науковців, як А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Н. Луцан, А. Омеляненко, Т. Пироженко, Ю. Руденко, Л. Фесенко [8] та інших, підкреслюють надзвичайну креативність мовлення дітей старшого дошкільного віку. Науковці зазначають, що дошкільний період є сприятливим для виявлення різноманітних форм мовленнєвої творчості, яка проявляється у грі, малюванні, літературній, театралізованій та музичній діяльності. Особливий акцент робиться на тому, що мовлення в цьому віці не просто виконує комунікативну функцію, а стає засобом естетичного самовираження та художньої імпровізації. Зокрема, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Карпинська, Н. Орланова та ін. виділяють характерні риси мовленнєвої творчості дошкільників: здатність до спонтанного, одноактного творення висловлювань, імпровізаційність, оригінальні способи словесного втілення художнього образу, реалізацію естетичного потенціалу мови [14].

Таким чином мовленнєва діяльність у старшому дошкільному віці постає не лише засобом навчання, а й засобом розвитку уяви, креативності та особистісного самовираження дитини. Мовленнєва діяльність дітей старшого дошкільного віку є багатовимірним процесом, у якому тісно переплітаються когнітивні та творчі складові. Саме когнітивна база – знання, вміння, навички, досвід пізнання світу – формує ґрунт для вільного, самостійного і творчого самовираження через мовлення. Розвинені розумові здібності дозволяють дитині глибше осмислювати ситуації, будувати логічні й послідовні висловлювання, а також створювати оригінальні мовні образи та сюжети.

Як слушно зазначають А. Богуш, Н. Гавриш, [6]: між рівнем когнітивного розвитку та мовленнєвою творчістю існує пряма залежність. Чим вищий рівень інтелектуального розвитку, тим багатшою, змістовнішою та

нестандартнішою є мовленнєва імпровізація дошкільника. За словами вчених, дитина починає ініціювати творчу мовленнєву діяльність не за вказівкою дорослого, а у відповідь на внутрішню потребу вигадувати, фантазувати, грати словами. У процесі такої самостійної мовленнєвої творчості дитина зосереджена на уявному сюжеті, розвитку подій, власному баченні ситуації. Її цікавить не зовнішній результат, а сам процес творення. Важливо, що будь-яке зовнішнє втручання, навіть з добрими намірами вдосконалити продукт мовлення, може зашкодити цьому процесу, знизивши мотивацію чи навіть зупинивши прояв творчості.

Отже, *творчий компонент* творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку визначаємо як внутрішній потенціал дитини до самостійного мовного самовираження, що проявляється у здатності ініціювати власні висловлювання, будувати оригінальні сюжети, втілювати уявлення через мову, використовуючи здобуті знання, уяву, емоційний досвід та індивідуальний стиль спілкування.

Мовлення – процес породження мови або спілкування людей між собою за допомогою мови, а також створення та передавання повідомлення за допомогою радіо або телебачення. Слово мовлення має три різних значення: а) мовлення як діяльність, мовлення як процес; б) мовлення як продукт мовленнєвої діяльності; в) мовлення як ораторський жанр [24]. Мовлення розглядається з погляду психології як процес, як форма активної діяльності людини (І. Бех, М. Боришевський, Л. Засєкіна, Л. Калмикова, Г. Костюк, С. Ладивір, Т. Піроженко, О. Раєвський та ін.), з погляду дидактики – як ключовий елемент спілкування, важлива складова ігрової, навчальної й інших видів діяльності (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Ю. Руденко, О. Трифонова та ін.). Наукові розвідки вчених свідчать про те, що мовлення є багатограним явищем, яке одночасно можна розглядати як діяльність, процес та результат комунікативної взаємодії. У межах теорії діяльності мовлення трактується як активна форма людської діяльності, що реалізується у спілкуванні, грі, навчанні та інших видах взаємодії. Його вивчення здійснюється різними науками:

психологією, нейропсихологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, нейролінгвістикою та педагогікою.

Отже, *діяльнісний компонент* творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку розуміємо як сукупність мотивів, цілей, умінь і навичок, завдяки яким дитина усвідомлено використовує мовлення як засіб активної взаємодії зі світом, самостійно реалізує мовленнєве висловлювання в різних життєвих ситуаціях та в різних видах діяльності (ігровій, навчально-мовленнєвій, комунікативній, пізнавальній, художньо-мовленнєвій, театралізованій).

У таблиці 2.1. представлені критерії за кожним із компонентів: когнітивним, творчим та діяльнісним.

Таблиця 2.1.

Критерії та показники творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку

Компоненти	Критерії	Показники
Когнітивний	Когнітивний	– обізнаність із художніми творами, фольклорними жанрами; – достатній словниковий запас; – знання та розуміння мовних і немовних засобів мовлення.
Діяльнісний	Репродуктивно-діяльнісний	– уміння відтворити за допомогою інтонації, жестів, міміки дії головних персонажів; – здатність добирати мовні й немовні засоби відповідно до ситуації; – розігрувати діалоги персонажів твору.
Творчий	Продуктивно-творчий	– оригінальність мовленнєвого висловлювання; – мовленнєва імпровізація та емоційна виразність; – самостійність і ініціативність у створенні мовленнєвих продуктів

Як бачимо, критеріями було обрано:

когнітивний із показниками: обізнаність із художніми творами, фольклорними жанрами; достатній словниковий запас; знання та розуміння мовних і немовних засобів мовлення;

репродуктивно-діяльнісний із показниками: уміння відтворити за допомогою інтонації, жестів, міміки дії головних персонажів; здатність добирати мовні й немовні засоби відповідно до ситуації; розігрувати діалоги персонажів твору;

продуктивно-творчий із показниками: оригінальність мовленнєвого висловлювання; мовленнєва імпровізація та емоційна виразність; самостійність і ініціативність у створенні мовленнєвих продуктів.

На основі критеріїв та їх показників було схарактеризовано рівні творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку : достатній, середній та низький. Опишемо їх.

Достатній рівень характеризується високою мовленнєвою активністю та впевненістю дитини у власних висловлюваннях. Дитина легко і самостійно формулює зв'язні, логічно послідовні висловлювання, активно застосовує мовленнєву уяву й прогнозування. Має достатній словниковий запас, обізнана із художніми творами українських письменників (8-10), казками (10 і більше), малими фольклорними жанрами (8-12). У театралізованій діяльності демонструє здатність вигадувати нові сюжети, змінювати хід подій, передавати емоційні стани персонажів за допомогою вербальних і невербальних засобів. Її висловлювання мають оригінальний характер, збагачені художніми образами та засобами виразності. Дитина проявляє ініціативу й самостійність у мовленнєвій та театралізованій діяльності, охоче імпровізує, вміє змінювати інтонацію відповідно до ролі, контексту ситуації чи емоційного стану. Дитина фантазує, придумує різні ролі й оригінальні репліки для своїх персонажів. Проявляє цікавість до театралізованої діяльності.

Середній рівень характеризується наявністю окремих елементів мовленнєвої творчості, які проявляються за умов підтримки дорослого або в

знайомих ситуаціях. Дитина може будувати висловлювання, однак вони нерідко є непослідовними, містять узагальнені або шаблонні фрази, які обмежені в емоційній виразності. Має достатній словниковий запас, обізнана із художніми творами українських письменників (4-7), казками (5-9), малими фольклорними жанрами (4-7). Уява не достатньо розвинена й частково виявляється через створення простих сюжетів, які зазвичай повторюють уже відомі моделі. Зазнає труднощів під час імпровізації: дитина часто вагається, потребує підказок для розвитку сюжету або виконання ролі. Мовленнєва ініціатива спостерігається ситуативно, заохочується в основному зовнішніми стимулами. Виразність мовлення переважно обмежена інтонаційно, жести й міміка використовуються не завжди адекватно. Дитина частково здатна орієнтуватися в ситуації спілкування, однак їй важко підібрати мовні засоби, відповідні до ролі персонажа. Не завжди, але проявляє цікавість до театралізованої діяльності.

І відповідно *низький рівень* проявляється у слабо вираженій мовленнєвій активності, низькій мотивації до участі у творчих видах мовленнєвої та театралізованої діяльності. Дитина обізнана із художніми творами українських письменників (1-3), казками (1-4), малими фольклорними жанрами (1-3). Дитина не виявляє ініціативи у висловлюванні, мовлення є уривчастим, непослідовним, бідним за лексикою, не здатна до спонтанної імпровізації, потребує постійної допомоги та прямого керування з боку дорослого. Відсутні або дуже обмежені ознаки творчості: сюжети не створюються або мають елементарний, стереотипний характер. У дитини цього рівня емоційна виразність майже не спостерігається, мовлення одноманітне за інтонацією, міміка і жести не використовуються. Творча уява не стимулює мовленнєве самовираження. Іноді може проявляти інтерес до театралізованої діяльності, бажання виступити в ролі якогось персонажа, водночас не проявляє творчого мовленнєвого самовираження.

Проілюструємо деякими прикладами діагностувальних вправ, завдань, ігрових ситуацій, які можуть використовуватися з метою перевірки сформованих рівнів.

І. Когнітивний компонент

Когнітивний критерій

1. Вправа «Заверши розповідь»

Мета: перевірити здатність логічно завершити думку, прогнозувати події, формулювати зв'язні висловлювання.

Хід виконання вправи: дитині пропонується початок оповідання: «Жив-був зайчик, який одного ранку прокинувся і побачив, що в лісі...» – і дитину просять придумати продовження історії.

Оцінка виконання вправи: логіка подій, наявність причинно-наслідкових зв'язків, мовленнєва послідовність.

2. Вправа «Що не так на картинці?»

Мета: з'ясувати здатність дитини розуміти немовні засоби виразності мовлення.

Хід виконання вправи: дитині демонструється малюнок із порушеннями логіки (наприклад, при зустрічі кіт із мишенятами радісно махають півнику, а він сердито на них дивиться).

Завдання: назвати, що зображено неправильно, і пояснити чому.

Оцінка виконання вправи: розуміння логіки, вміння пояснювати, зв'язне мовлення.

3. Вправа «Овочевий кошик»

Мета: виявити обсяг словника дитини з теми наприклад, «приготування обіду».

Хід виконання вправи: дитині показуються картинки з овочами і вона має покласти їх у кошик та пояснити, чому саме ці продукти. Дитині пропонувалося також назвати улюблені страви родини і домашніх улюбленців (якщо такі в родині були).

Оцінка виконання вправи: достатній словник, мовленнєва логіка.

4. Завдання «Допоможи Равлику»

Мета: перевірити знання дитини художніх творів, малих фольклорних жанрів.

Хід виконання: дитині показують іграшкового равлика (можна показати відео) і повідомляють, що він отримав завдання у своїй лісовій школі розповісти про казки, чи оповідання, чи прислів'я, в яких йдеться про «дружбу», «доброту», але він був не уважний на уроці і забув. Дитину просять допомогти равлику.

Оцінка виконання вправи: дитина називає твори, прислів'я, приказки, забавлянки.

II. Діяльнісний компонент

Репродуктивно-діяльнісний критерій

1. Вправа «Запропонуй емоцію»

Мета: виявити вміння дитини добирати емоції відповідно до ситуації.

Хід виконання вправи: дитині пропонують розглянути сюжетні картинки і дібрати відповідні смайлики.

Картинка 1. У кімнаті діти святкують день народження (передбачається, що дитина обере смайлик радості).

Картинка 2. Білочка на дереві несла кошик, кошик випав і горішки на землі опишилися (передбачається, що дитина обере смайлик суму, плачу або роздратування).

Картинка 3. На вулиці сніжно, а ластівки сидять на дереві (передбачається, що дитина обере смайлик подиву).

Оцінка виконання вправи: вміння самостійно й логічно обирати правильні емоції, пояснити їх активність у мовленнєвій діяльності.

2. Вправа «Подарунок для героя»

Мета: перевірити вміння дитини діалогізувати.

Хід виконання вправи: дитині показують зображення казкового персонажа і пропонують уявити з ним розмову про подарунок, який би він хотів отримати.

Оцінка виконання вправи: вміння дитини будувати діалог (6-8 діалогічних єдностей), нестандартність ідей, вияв емоцій, добір слів.

3. Завдання «Озвуч героя»

Мета: з'ясувати вміння дитини передавати емоційну виразність через інтонацію.

Хід виконання вправи: дитині пропонують картинку з героєм у певній емоційній ситуації (радість, страх, здивування) та просять «озвучити» його.

Оцінка виконання вправи: інтонаційна насиченість, емоційність висловлювання, відповідність емоції змісту.

4. Вправа «Скажи по-іншому»

Мета: з'ясувати вміння дитини передавати зміст за допомогою міміки, жестів.

Хід виконання вправи: дитині тихо промовляє дорослий фразу (наприклад, «Я злюсь»), і просять показати іншим дітям цей стан.

Оцінка виконання вправи: правильно передає зміст емоції.

III. Творчий компонент.

Продуктивно-творчий критерій

1. Вправа «Незвичайна казка»

Мета: виявити здатність дитини створювати оригінальний сюжет.

Хід виконання вправи: дитині пропонують створити казку на тему «Якби твій іграшковий ведмедик ожив», або «Що було б, якби в лісі з'явився дракон».

Оцінка виконання вправи: самостійність побудови сюжету, оригінальність ідей, новизна висловлювань, фантазія.

2. Ігрова ситуація «Театральна імпровізація»

Мета: перевірити здатність до спонтанної мовленнєвої імпровізації.

Хід виконання: дітям пропонується тема («У кафе», «На прогулянці», «На Марсі») і розподіляються ролі. Діти розігрують сцену без попередньої підготовки.

Оцінка виконання вправи: вміння реагувати мовно в реальному часі, використання діалогічної форми, виразність.

3. Ігрова ситуація «Я – казкар»

Мета: з'ясувати вміння дитини самостійно розповідати казку.

Хід виконання: дитина обирає картинку або іграшку й самостійно розповідає казку, не орієнтуючись на підказки вихователя.

Оцінка виконання вправи: самостійність у виборі теми, ініціативність у побудові сюжету, завершеність висловлювання.

4. Завдання «Допоможи герою представити себе на балу»

Мета: перевірити здатність дитини самостійно проявляти мовленнєву активність у придумуванні виходу казкового героя.

Хід виконання: після пригадування українських народних казок дитині показують ілюстрації із головними персонажами (лисичка-сестричка, вовчик-братик, зайчик-побігайчик, коза-дереза, ведмідь-набрідь) і повідомляють про те, що всі вони запрошені на осінній бал і кожному треба зайти до святкової зали під музику танцюючи і представити себе гостям. Дитині пропонується обрати казкового героя і показати як можна «заявити» про себе.

Оцінка виконання вправи: оригінальність та імпровізація виходу до гостей, мовленнєва активність, інтерес до завдання.

4. Вправа «Привітання на свято»

Мета: виявити ініціативу дитини у придумуванні вітального листа.

Хід виконання вправи: дитині пропонують придумати вітання для персонажа, мами, друга тощо. Вона має самостійно сформулювати побажання, виразити емоції.

Оцінка виконання вправи: ініціатива у висловлюванні, повнота думки, інтонаційна виразність.

5. Ігрова ситуація «Подорож колобка»

Мета: з'ясувати ініціативність дитини у придумуванні продовження казки, самостійність та оригінальність суджень.

Хід виконання: дитині пропонують уявити, що лисичка не з'їла колобка і він далі покотився. Розкажи, що з ним трапилося далі, яка була в нього подорож?

Оцінка виконання вправи: дитина з бажанням розповідає, фантазує, висловлювання оригінальне, послідовне, цікавий сюжет.

Отже, за результатами виконання дітьми запропонованих завдань можна визначити вихідні рівні сформованості творчого мовленнєвого самовираження дитини старшого дошкільного віку.

2.2. Методика формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності

Як зазначалося в першому розділі, формування творчого мовленнєвого самовираження є важливою складовою розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Театралізована діяльність виступає ефективним засобом цього процесу, оскільки поєднує мовлення з рухом, інтонацією, мімікою та художнім перевтіленням, що сприяє розвитку мовленнєвої виразності, імпровізаційних умінь та креативності старших дошкільників.

Теоретичними засадами дослідження виступили принципи, як-от:

1. *Принцип інтеграції мистецтв*, сутність якого полягає в цілісному поєднанні різних видів мистецької активності – мовлення, музики, руху, образотворчості, пантоміми, що дозволяє створювати сприятливі умови для гармонійного розвитку особистості дитини. Сучасні дослідники дошкільної педагогіки (Л. Артемова, а. Богуш, Н. Гавриш та ін.) вважають, що інтегративність виховного процесу, яка реалізується через поєднання музичних, літературних, образотворчих та театральних елементів, сприяє активному виявленню індивідуальних здібностей дитини та стимулює її креативність [6]. Подібну думку висловлює Т. Школьна, наголошуючи на тому, що театр як синтетичне мистецтво охоплює музику, танець, живопис, риторику та акторську майстерність, а отже, формує підґрунтя для виховання цілісної творчої особистості [30].

Д. Лятамбур стверджує, що театральна діяльність у дошкільному віці набуває особливої значущості саме завдяки інтеграції різних мистецьких форм, оскільки музично-хореографічні виконавства, словесні образи та акторські дії утворюють єдиний творчий процес, що впливає на мовленнєвий, емоційний та соціальний розвиток дитини [23].

Отже, інтеграція мистецтв у театралізованій діяльності дозволяє комплексно впливати на розвиток дитини, активізуючи її мовлення, уяву, емоційність та комунікативну впевненість. Завдяки цьому театралізована гра перетворюється на багатогранний освітньо-виховний процес, у якому дитина набуває досвіду цілісного самовираження та формує передумови для подальшого творчого розвитку.

2. *Принцип ігрової діяльності* є фундаментальним у формуванні творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку, адже саме гра виступає провідним видом діяльності цього періоду. На думку Л. Артемової, гра є «унікальною формою засвоєння суспільного досвіду та творчої реалізації особистості», оскільки дозволяє поєднати навчальні й виховні завдання з природною активністю дитини [1]. В. Сухомлинський підкреслював, що гра – це «найважливіший шлях пізнання світу», який відкриває для дошкільника можливості творчості, ініціативи та мовленнєвої свободи [35]. Принцип ігрової діяльності забезпечує природність і невимушеність навчання, створює умови для розвитку мовленнєвої виразності та емоційної насиченості дитячих висловлювань, сприяє формуванню навичок самовираження через діалог, монолог та імпровізацію. Було розроблено серію різних ігор, які реалізовувалися під час театралізованої діяльності.

3. *Принцип поступовості та доступності* передбачає організацію освітньо-виховного процесу відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дитини, з урахуванням рівня її мовленнєвого, когнітивного й емоційного розвитку. Як зазначав К. Ушинський, «навчання має будуватися від легкого до складного, від відомого до невідомого», адже саме такий підхід сприяє ефективному засвоєнню знань та навичок [38]. У Базовому компоненті

[3] наголошено на необхідності врахування індивідуальних темпів розвитку дітей, створення умов для поетапного формування мовленнєвої творчості. Принцип поступовості та доступності реалізується через поступове ускладнення змісту театралізованої діяльності: від простих вправ на інтонацію та жестикуляцію до створення діалогів, розігрування міні-сценок і власних творчих розповідей.

4. *Принцип емоційності та образності мовлення* передбачав розвиток здатності дитини виражати свої емоції та почуття через мовлення, використовуючи образні вирази, метафори, порівняння та інші художні засоби. Це сприяло не лише збагаченню словникового запасу, а й розвитку уяви, творчого мислення та емоційної чутливості. Дослідження показують, що розвиток емоційно-виразного мовлення дітей старшого дошкільного віку сприяє збагаченню образів, активізації уяви та формуванню емоційно насичених висловлювань [16]. У процесі театралізованої діяльності діти мають можливість перевтілюватися в різні ролі, що стимулює їхнє емоційне самовираження та сприяє розвитку емоційно-образного мовлення. Використання казок, віршів, пісень та інших художніх творів дозволяє дітям експериментувати з мовними засобами, виражати різноманітні емоції та створювати образи, що відповідають їх внутрішньому світу [37].

У дослідженні розроблено методику формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності, що реалізується послідовно та включає три основні етапи: *підготовчий, розвивальний і творчо-практичний* (див. таблицю), завданнями яких виступили: розвивати в дітей мовленнєву виразність, інтонаційну гнучкість та артистичність; формувати здатність до самостійного творчого висловлювання через репліку, діалог, монолог; виховувати вміння створювати образи та передавати їх через міміку, жести, інтонацію; стимулювати уяву, фантазію та креативність у мовленнєвій діяльності.

Таблиця 2.2

**Методика формування творчого мовленнєвого самовираження дітей
старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності**

Етап	Завдання	Методи та прийоми	Очікувані результати
Підготовчий	Ознайомити дітей з літературними творами, казками, віршами; формувати інтерес до театралізованої діяльності; вдосконалювати артикуляційні та голосові навички	Читання та обговорення художніх творів; промовляння скоромовок; вправи на дикцію та інтонацію; артикуляційна та дихальна гімнастика.	Діти знають літературні тексти, промовляють скоромовки, проявляють інтерес до театралізованої гри.
Розвивальний	Розвивати мовленнєву виразність та інтонаційну гнучкість; сприяти розвитку уяви, фантазії, імпровізаційних умінь; формувати здатність створювати діалоги та сценки.	Етюди на виразність; ігри-драматизації; складання діалогів та сценок; творчі вправи; рольові ігри (відтворення характерів персонажів); імітаційні вправи (відтворення емоцій голосом та мімікою);	Діти вміють передавати емоції засобами мовлення, жестів і міміки, складають короткі діалоги, проявляють креативність.
Творчо-практичний	Формувати здатність до самостійного мовленнєвого самовираження; виховувати вміння створювати образи та передавати їх засобами театрального мистецтва; розвивати артистичність і мовленнєву свободу.	Інсценування казок та оповідань; постановка міні- вистав; створення дітьми власних сюжетів і діалогів; метод імпровізації (створення власних реплік, сюжетів); метод проєктів (створення міні- вистави).	Діти створюють образи, імпровізують, проявляють творчу індивідуальність у театралізованій діяльності

Як свідчить таблиця, підготовчий етап передбачає створення базових умов для подальшого розвитку мовленнєвої творчості та театралізованої діяльності. На цьому етапі діти ознайомлюються з літературними творами, казками, віршами, що дозволяє розширювати їхній словниковий запас, знайомити з різними жанрами та формами мовленнєвої виразності. Перший етап спрямований на формування у дітей інтересу до слова, розвитку здатності сприймати і відтворювати художні образи; навчання передавати діалог головних героїв художніх творів, користуватися мовними (сила голосу, темп мовлення, тембр - сум і радість) та немовними засобами виразності мовлення (жести, міміка) відповідно до діалогу. Зазначимо, що було дібрано до кожного завдання художні твори, матеріали, дидактичні й рухливі ігри, етюди. Наприклад, українські народні казки («Коза-Дереза», «Пан Коцький», «Лисичка та Журавель»), вірші Лесі Українки («Сонечко», «Бідна лисиця»), скоромовки: «Їхав Козак за Дунай», «На дворі трава, на траві дрова»; інтерактивні мовленнєві ігри («Хто як говорить?», «Звірячі історії») та ін. Приклади скоромовок подано в додатку А.

Розпочинали роботу на першому етапі на заняттях з художньої літератури. Подамо приклад конспекту.

Заняття з художньої літератури. Розповідання оповідання В. Сухомлинського «Верба мов дівчина золотокоса»

Мета: збагачувати словник образними висловами (верба золотокоса; віти, мов коси дівочі; плачуча верба; зазеленіють коси; рано-вранці; далеко-долеко за морями); вчити передавати діалог головних героїв оповідання (Вербки та пташки), користуватися мовними (сила голосу, темп мовлення, тембр - сум і радість) та немовними засобами виразності мовлення (жести, міміка) відповідно до діалогу

Хід заняття. Організаційний момент. Спокійне привітання, створення емоційно теплої атмосфери. Вихователь тихим, м'яким голосом пропонує дітям сісти півколом: «Сьогодні я хочу прочитати вам одну особливу історію... Історію, в якій дерево має свою душу й свою красу».

Коротке налаштування на слухання через дихальну вправу «Тихий вітерець».

Інструкція для дітей: «Закрийте очі (за бажанням) і уявіть, що легкий вітерець ніжно проходить серед дерев... Дихаємо повільно і тихо, вдих–наповнюємося свіжим повітрям, видих–відпускаємо всі турботи». Вихователь разом з дітьми робить 2–3 повільних вдихи й видихи, м'яко підбадьорює: «Чудово, тепер ми готові слухати історію уважно і спокійно».

Вступна бесіда. Демонстрація зображення верби біля води. Запитання до дітей:

– «Що ви бачите на малюнку? Яке це дерево?»

– «На що схожі довгі гілочки верби? Якщо уявити...» Діти висловлюють свої асоціації: коса, хвиля, дощик, вода. А є одна історія, де верба здається дівчиною з косами, що сяють на сонці. Хочете послухати?

Вихователь читає оповідання виразно, змінюючи інтонації в місцях, де говорять герої. Під час читання коротко показує жестами рух гілок, «політ» Пташки.

Запитання для дітей за змістом твору

Чому автор називає вербу золотокосою?

На що схожі її довгі віти?

Що відчувала Пташка? Чому?

Як ви уявляєте вербу? Якого вона кольору?

Що б верба могла розповісти, якби могла говорити?

Як ви думаєте, чому Пташка захотіла сісти на гілку?»

Що вам сподобалося у цій історії?

Вихователь повторює вирази з оповідання, пропонує дітям їх вимовити.

Фрази із оповідання В. Сухомлинського «Верба мов дівчина золотокоса», які можна використати для вправи з інтонацією та темпом

Верба мов дівчина золотокоса

Її довгі віти, мов коси дівочі, зазеленіли навесні.

Пташка сіла на гілку і розправила крила.

Легкий вітерець колихав віти

Вони шепотіли між собою, немов ділилися таємницею.

Сонце грало на золотистих косах верби.

Відтворення діалогу героїв. Вихователь пояснює дітям, що вони сьогодні будуть маленькими акторками і акторами. Пропонує розподілити ролі: Вербка і Пташка (для 2–3 пар дітей). Коротко нагадує головні репліки

Вербка: - «Добрий день, маленька Пташко»,

- «Я радію, що ти прилетіла»,

- «Обережно, вітерець може хитати віти»

Пташка:

- «Добрий день, Вербко»,

- «Як тут гарно й затишно»,

- «Я не знала, що гілки такі ніжні»

Вправи з немовними засобами виразності:

— «Гілочка рухається за вітром» – плавні рухи рук.

— «Пташка здивувалася» – міміка.

— «Пташка злякалася» – сховати голівку, змінити позу.

Вправа «Заверши образ»: діти мають завершити речення: «Вербка мов...», «Її коси...», «Пташка відчула...»

Вправа «Слова-картини»: на картках слова: *сонце, вітер, тиша, коси, вода, золото*. Діти обирають слово й пояснюють: «Яку картинку ти уявляєш?»

Творче мовленняве міні-завдання «Стань Вербкою або Пташкою. Дитина обирає героя та складає 1–2 власні репліки:

- «Що сказала б Вербка?»

- «Що відповіла б Пташка?»

Можна по черзі, або у парах зробити міні-діалог.

Важливою складовою підготовчого етапу є розучування скоромовок, інтонаційних вправ та проведення мовленнєвих ігор. Ці вправи допомагають дітям формувати ритм, темп, мелодику мовлення, розвивати слухову увагу й

фонематичний слух, а також закріплюють навички артикуляції та виразності. У процесі виконання мовленнєвих ігор дитина отримує можливість проявляти ініціативу, взаємодіяти з однолітками та поступово включатися у театралізовану діяльність.

Інтонаційні вправи для старших дошкільників включають: промовляння одного й того ж слова або речення з різними емоціями (здивування, радість, сум), зміну сили, темпу та тембру голосу, а також інтонаційні ігри зі звуконаслідуваннями, де діти наслідують звуки тварин або природи з різною інтонацією. Ці вправи розвивають емоційну виразність мовлення та допомагають дитині краще передавати свої почуття та думки. Проілюструємо прикладом.

Вправа «Слухай і повторюй».

Промовте слово або коротке речення, наприклад, «Ой!», з різними інтонаціями (здивування, роздратування, захоплення). Дитина повинна повторити його, намагаючись відтворити ці емоції.

Вправа «Зміни настрій»

Назвіть слово або фразу, наприклад, «Я йду гуляти», але з різним настроєм: спочатку радісно, потім сумно, а потім сердито.

Вправа «Чарівний голосок»

Запропонуйте дитині промовляти звуки «а-а-а», «о-о-о», «у-у-у» з різною силою (тихо, голосно) та тембром (високим, низьким).

Проілюструємо прикладом дидактичних ігор, що використовувалися на підготовчому етапі.

Дидактична гра «Казкові зустрічі»

Мета. Спонукаати дітей до відвертості, відкритості. Розвивати діалогічне мовлення, комунікативні навички. Виховувати взаємоповагу, щирість. Вчити правильно користуватися немовними засобами мовлення.

Обладнання. Картки із зображенням казкових героїв.

Хід: Діти об'єднуються в пари. Кожній дитині пропонувалося обрати картку казкового персонажа і поспілкуватися.

Дидактична гра «Впізнай казкового героя»

Мета. Вчити дітей передавати характер казкового героя немовними засобами.

Хід: дитині пропонується без слів показати характер курочки Ряби, солом'яного бичка, Снігуроньки, пан Коцького, лисиці, журавля.

Другий, розвивальний, етап методики формування творчого мовленнєвого самовираження у дітей старшого дошкільного віку передбачає активне залучення дітей до мовленнєво-творчої діяльності, спрямованої на розвиток виразності, уяви та здатності до імпровізації. На цьому етапі діти виконують етюди на виразність, що включають роботу з жестами, мімікою та інтонацією. Такі вправи допомагають дитині відтворювати емоції та характер персонажів, формують навички невербальної комунікації та поглиблюють розуміння художнього тексту. На цьому етапі діти складають діалоги та короткі сценки за мотивами казок, оповідань або власних сюжетів. Це дозволяє закріплювати мовні структури, розвивати зв'язне мовлення, а також навчати дітей спільній діяльності та взаємодії з однолітками.

Провідними формами роботи на цьому етапі виступили заняття з художньої літератури та розвитку мовлення. Проілюструємо прикладами.

Заняття з художньої літератури. Тема «Лисичка і Журавель»

Мета: ознайомити дітей з казкою І. Франка «Лисичка і Журавель»; навчати виразного інтонування казки; правильно читати в особах; аналізувати казкові сюжети; розкривати мотиви вчинків дійових осіб, риси їх характерів; збагачувати словниковий запас.

Хід заняття. 1. Організаційний момент

Вихователь: «Діти, сьогодні ми вирушимо в чарівний світ казок. Чи любите ви слухати казки? А хто ваш улюблений герой?»

2. Мотивація. Вихователь показує ілюстрації Лисички та Журавля. А зараз я познайомлю вас із казкою, яку написав відомий український письменник Іван Франко.

3. *Слухання казки.* Вихователь виразно читає казку «Лисичка і Журавель» (з опорою на інтонацію, міміку, жести). Під час читання демонструються малюнки чи слайди з героями.

4. *Бесіда за змістом.*

5. *Робота над образами (5 хв.)*

Визначити риси характеру героїв:

Лисичка – хитра, жартівлива, несерйозна.

Журавель – розумний, спокійний, вміє відповісти на хитрість.

Вихователь допомагає дітям підбирати епітети: хитра, голодна, розумний, терплячий.

6. *Розігрування в особах.* Вихователь розподіляє ролі (Лисичка, Журавель, оповідач). Діти пробують читати (або відтворювати за пам'яттю) з відповідною інтонацією.

7. *Інтерактивна мовленнєва гра «Запроси на гостини»* – дітям пропонуються обрати ролі Лисички, або Журавля й розіграти запрошення до себе на гостини.

Заняття з розвитку мовлення. Лист до Яструба (за змістом твору В. Сухомлинського «Любов і жорстокість».

Мета: вчити дітей складати творчі розповіді; продовжувати збагачувати словник фразеологізмами «завмерли від страху».

Хід заняття: *Організаційний момент.* Вихователь: «Доброго дня, мої маленькі дослідники! Сьогодні ми вирушимо у подорож у чарівний світ природи та казки».

Інтерактивна вправа «Лісова подорож». Діти закривають очі (за бажанням) і уявляють, що вони маленькі пташки або листочки на дереві. Вихователь читає короткий опис руху природи, а діти повторюють рухами або звуками:

- «Листочки легенько колишуться на гілках» – діти плавно рухають руками.

- «Пташка тихо прилетіла на гілку» – роблять маленький стрибок або рух крильцями руками.

- «Легкий вітерець заграє у траві» – діти зображають коливання тіла, немов вітер.

Вихователь нагадує зміст оповідання.

- «Діти, пам'ятаєте Яструба? Він літав і робив різні вчинки – добрі та іноді жорстокі. Давайте пригадаємо, що сталося». Пропонує дітям уявити себе героями:

- «Уявіть, що ви можете сказати Яструбу все, що думаєте про його вчинки, що вам сподобалося, а що здивувало або налякало». Разом обговорюють емоції героїв: страх, подив, радість, турботу. Діти показують ці емоції мімікою та рухами.

Ознайомлення з новими словами і фразеологізмами. Вводимо фразеологізм «завмерли від страху». Просте пояснення: «Це коли ми так злякалися або здивувалися, що ні на крок не можемо рухатися». Діти показують жестами або зображають Пташку, що завмерла на гілці.

Інші словникові слова: «турбота», «здивування», «радість», «обережно», «дбайливо». Діти разом з вихователем складають 1–2 короткі речення вголос із новими словами.

Діти повинні усно скласти «лист до Яструба», тобто розповісти своїми словами, що вони думають про його вчинки. Використати нові слова («турбота», «здивування», «радість», «обережно», «дбайливо») та фразеологізм «завмерли від страху». Передати емоції героїв: радість, страх, здивування, турботу.

Вихователь пояснює: «Кожен лист починається з привітання. Ми скажемо Яструбу: “Дорогий Яструбе!”».

Вихователь говорить: «Тепер ми розкажемо Яструбу, що він робив добре, а що налякало інших героїв».

Подає приклади речень:

- «Ми завмерли від страху, коли ти налякав маленьку Пташку»

- «Мені сподобалося, що ти допоміг Лисичці знайти дорогу додому»

Діти повторюють приклади і обговорюють, що вони відчували б на місці героїв. Можна попросити дітей показати емоції жестами і мімікою, щоб краще зрозуміти відчуття героїв. Вихователь пояснює: «Тепер ми дамо поради Яструбу, щоб він повадився добре і був обережним».

- «Я б порадив тобі літати обережніше»

- «Будь дбайливий із маленькими пташками»

Діти разом з вихователем складають кілька простих порад.

Особливу увагу на розвивальному етапі приділяють творчим вправам на імпровізацію. Це можуть бути завдання на завершення історії, придумування власних реплік або створення альтернативних сюжетів. Такі вправи стимулюють креативне мислення, дозволяють дітям проявляти власну індивідуальність, розвивають мовленнєву автономію та впевненість у самовираженні.

Творча вправа «З яких казок?»

Мета. Вчити дітей активно проявляти винахідливість, почуття гумору, розігрувати діалоги.

Обладнання. Основні персонажі знайомих дітям народних казок. Картинки, які зображують різні епізоди з них. Короткі (2—3 речення) фрагменти тексту, які розкривають сутність казки або вчинки, котрі характеризують героїв, музичні записи.

Хід гри. Дітей розподіляють на дві групи, одні загадують казку інші відгадують її. Перші, знайшовши заздалегідь захованих персонажів, під музику проходять перед другими. Кожний, хто вгадує, з якої казки персонаж, далі йде разом з ним і дитиною з першої групи. Коли всіх персонажів упізнали, музика замовкає. Діти ще раз називають персонажі й казку, з якої вони прийшли. Діти з першої групи задають будь-які запитання про події казки і пригоди її героїв. Діти з другої групи, які відповіли на всі запитання, переходять у першу групу. Кожен з них отримує одну-дві картки. Не показуючи їх іншим, діти складають за картинками казки.

Отже, розвивальний етап передбачає комплексну роботу над мовленнєвою виразністю, розвитком уяви та творчих навичок, що забезпечує підготовку дітей до активного включення у театралізовану діяльність та самостійного створення сценічних образів.

Третій, творчо-практичний етап передбачає активне залучення дітей до самостійної творчої діяльності в межах театралізованих форм роботи; закріплення навичок виразного мовлення, розвиток сценічної поведінки та емоційного сприйняття тексту, креативного мислення; стимулювання дітей до розігрування ігрових казкових ситуацій, закріплення вмінь виразно передавати вчинки персонажів; виховання бажання фантазувати, творчо самовиражатись.

Провідним методом цього етапу є інсценування казок, оповідань і віршів, під час якого діти розігрують відомі твори, використовуючи вивчених персонажів та сюжетні лінії, застосовуючи різні засоби виразності, такі як інтонація, міміка, жести та рухи тіла.

Наступним завданням є постановка міні-вистав з елементами імпровізації, під час якої діти створюють короткі сценки за заданою темою або мотивами казок, додаючи власні елементи сюжету. У процесі включаються елементи імпровізації, такі як зміна реплік, альтернативні закінчення та створення власних персонажів (див. додаток Б).

Окремим завданням етапу є самостійне створення діалогів, персонажів та сюжетів. Діти вигадують власні історії, персонажів, придумують репліки та взаємодію між героями. Для візуалізації ідей використовуються малюнки, картки та прості костюми. Мета цього завдання полягає у розвитку мовленнєвої автономії, здатності до самовираження та формування навичок творчої співпраці, що сприяє активному залученню дітей до створення власного театрального контенту. Проілюструємо прикладами ігор-драматизацій.

Програмовий зміст: продовжувати вчити дітей розігрувати дії за змістом художніх творів, використовуючи й немовленсві виражальні засоби (міміку, жест, відповідні рухи). Розвивати емоційність, виразність голосу під час промовляння віршів, закличок, уміння входити в образи персонажів.

Формувати вміння оцінювати певну моральну ситуацію й висловлювати свою думку щодо неї. Виховувати доброту, ввічливість, щирість, бажання допомагати іншим.

Матеріали: три ширми, спрощені декорації, елементи костюмів та наголівники персонажів; твори В. Сухомлинського: «Як зайчики грілися проти Місяця», «Від верби до тополі а від тополі до верби», «Про синичку та дівчинку Мар'янку».

Хід драматизації

Лунає тиха музика. Навкруги біло, в кутку під ялинкою стоїть маленький похилений сніговичок. Вихователь з дітьми підходять до нього.

Вихователь: Погляньте, діти, як змінився наш друг Сніговичок! Він був такий великий і гарний, та й морозець ще надворі. Дивно, щось тут не так. Ага, ось якийсь конверт лежить. Що ж у ньому?

З листа діти довідуються, що Сніговичка зачарувала Снігова королева. Вирішують усі разом віднайти її в країні вічного холоду, де відсутні доброта й тело почуття, і зняти злі чари зі Сніговика.

1. Вихователь розсуває ширму, що ліворуч – під кущиком сидять троє зайчат і плачуть. **Розігрується казка «Як зайчики грілися проти Місяця»**

Вихователь, діти: Зайчата, що сталося, чому ви плачете?

Зайчата (по черзі) Як нам не плакати, коли надворі так холодно і ми вже замерзли! Ми загубилися в лісі. Хочемо до своєї матері!

Вихователь: Діти, поміркуймо: як можна допомогти зайчатам?

Дитина: Давайте попросимо Вітра зігріти їх.

Разом: Вітре, Вітре, Вітровий, ти нам зайчиків зігрій!

Вітер: Не можу, бо Снігова королева прожене мене із землі навіки.

Вихователь: Тоді спробуймо попросити Сніг, щоб він зігрів наших зайчат.

Разом: Снігу, Снігу, Сніговий, ти нам зайчиків зігрій.

Сніг: Я не можу допомогти вам, бо Снігова королева мене знищить.

Дитина: Онде Місяць по небу пливе. Давайте його попросимо.

Разом: Місяцю ясний, володар прекрасний! Ти по небу гуляєш, усе бачиш, усе знаєш, зігрій наших зайчат!

Місяць: Зігріти не можу, а от дорогу до скирти покажу. Там і знайдуть зайчата свою маму.

Усі щиро дякують Місяцеві. Зайчата швидко знаходять скирту сіна та свою маму та радісно вистрибують біля неї.

Вихователь: Як ви гадаєте, діти, чи всі, до кого ми зверталися, були здатні зарадити зайчатам?

Діти: І Вітер, і Сніг теж могли б показати їм дорогу до скирти. Вони ж пролітали там, але виявилися боягузами.

Попрощавшись, діти прямують далі й стрічають діда Юхима.

Діти: Добрий день, дідусю! Що це ви тут робите?

Дідусь: Дивлюсь, як мої онучата забавляються.

2. Дідусь розсуває ширму, що посередині – там двоє хлопчиків з іграшковими санчатами.

Розігрується оповідання «Від верби до тополі та від тополі до верби».

Івасик: Михайлику, подивися, яка гарна сьогодні погода, як багато снігу! Давай кататися на санчатах!

Михайлик: Давай!

Івасик: Я возитиму тебе з гірки вниз – від цієї тополі до верби (бігцем «везе» Михайлика). А ти мене везтимеш від верби до тополі – знизу вгору.

Михайлик: Гаразд! («везе» Івасика з натугою у зворотньому напрямі)

Вихователь: Михайлик був маленький і ще не знав, що везти на гірку важкі сани дуже важко.

Михайлик (підбігає до дідуся) Дідусю, чому Івасикові так легко санчата возити, а мені так важко?

Дідусь: А це тому, Михайлику, що Іванко старший, сильніший, а ти ще зовсім маленький.

Івасик: Бачиш, дідусю, як я швидко вожу санчата!

Дідусь: Бачу, бачу, що швидко. Швидко та нечесно.

Вихователь: Діти, а як ви гадаєте: чому Івасик так учинив? Чи добре це?
(відповіді дітей)

Дідусь Юхим показує мандрівникам дорогу до замку Снігової королеви.
Діти йдуть і зустрічають синичку, яка плаче.

Вихователь: Синничко, чого ти плачеш?

Синичка: Як же мені не плакати, коли на дворі так холодно і ніде їжі взяти!

Діти: Ось у нас є крихти хліба.

Синичка: Дякую, діти! Та зажурилася я ще й тому, що обула в мене подружка Мар'янка. Вона щодня приходила сюди й приносила мені їжу. Але вже цілісінький тиждень її немає. Мабуть вона забула про мене.

Діти: Ні, синичко, ми знаємо цю дівчинку. Вона ходить у нашу групу, але застудилась і зараз вдома.

Синичка: То покажіть мені дорогу до неї.

3. Вихователь розсуває ширму, що праворуч. Розігрується сценка за оповіданням «Про синичку та дівчинку Мар'янку»

Мар'янка: Хто це стукає у шибку? Люба Синичко, як ти мене знайшла?

Синичка: Мені допомогли твої друзі. Послухай, Мар'яно, мою пісеньку – я принесла тобі її в дарунок. (звучить запис пташиного співу)

Мар'янка: Ура! Я вже зовсім здорова! Дякую тобі, Синичко, і вам, друзі!

Діти: Синичко, чи не підкажеш нам дорогу до Снігової Королеви? Ще далеко туди?

Синичка: Ідіть прямо, не звертаючи, аж до білого лісу.

Діти дякують і йдуть далі. Назустріч їм виходить розгнівана Снігова Королева й заступає дорогу.

Снігова Королева: Як ви наважилися прийти сюди? Дорогу до мене долають тільки сміливці, й ніхто інший. Гей, Вітровію, гей, Сніговію! Заморозьте й засипте снігом ось цих неслухів- дітей.

Вихователь: Стій, Королево! Урви свій гнів, ми прийшли до тебе за допомогою.

Снігова Королева: Не хочу чути вашого голосу! Геть звідси!

Діти відступають, порадившись, вирішують розтопити крижане серце Королеви своїм теплом. Посилають їй його долоньми, й Снігова Королева лагіднішає, стає доброю. Вона вислуховує дитяче прохання й погоджується зняти чари зі сніговика. З-за ширми з'являється справжній Сніговичок.

Вихователь: Погляньте, діти, це ж наш Сніговик!

Діти: Ми його врятували, він знову живий!

Сніговик викочує велику білу кулю й дістає звідти «сніжки». Проводиться гра «Веселі сніжки». Під час гри Сніговик раптом присідає і скаржиться, що тут надто тепло, та й він уже втомився. Діти підводять його й прощаються з ним.

Отже, результатами третього етапу є: діти вміють створювати та виконувати короткі театралізовані сцени; в них підвищується рівень емоційної виразності та інтонаційної гнучкості; розвиваються навички співпраці, креативність та впевненість у власному самовираженні.

2.3. Методичні рекомендації щодо формування творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності

Формування творчого мовленнєвого самовираження є важливим завданням як дошкільної освіти, так і сімейного виховання. Театралізована діяльність створює сприятливі умови для розвитку мовлення, емоційної виразності, комунікативної активності та креативності дитини. У цьому процесі провідна роль належить педагогам закладів дошкільної освіти, проте значний вплив має й сімейне середовище. Саме тому методичні рекомендації доцільно адресувати як педагогам, так і батькам.

Методичні рекомендації для педагогів

Формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти. Педагог у цьому процесі виступає не лише організатором, а й партнером, фасилітатором дитячої творчості. Від його професійної компетентності, чутливості до індивідуальних потреб та вміння поєднувати традиційні й інноваційні методи залежить ефективність формування у дітей здатності до самостійного мовленнєвого вираження.

Педагогам рекомендується приділяти увагу створенню емоційно комфортного освітнього середовища, яке стимулює активність і заохочує до експериментування зі словом, образом, інтонацією. У такому середовищі діти мають можливість вільно висловлювати думки, фантазувати, проявляти ініціативу. Надзвичайно важливим є уникнення критики у формі, яка може знизити віру дитини у власні можливості: педагог повинен акцентувати увагу не на помилках, а на позитивних сторонах дитячого мовлення й творчих спроб.

Методичні прийоми, доцільні у роботі, передбачають поєднання мовленнєвих вправ, ігор-драматизацій, сюжетно-рольових та режисерських ігор, інсценізацій знайомих і нових сюжетів, етюдів, завдань на інтонаційну виразність та емоційне забарвлення мовлення. Особливого значення набуває інтеграція театральних форм діяльності з іншими видами мистецтва – музикою, образотворчістю, хореографією, що забезпечує комплексний розвиток мовленнєвої креативності. Ефективним є також обговорення з дітьми змісту літературних творів і мотивів поведінки персонажів, адже це формує у них уміння аналізувати, висловлювати власну позицію, робити моральні висновки.

Педагог має вести систематичні спостереження за мовленнєвим розвитком дітей, фіксувати рівень їхньої комунікативної активності, здатності до імпровізації, оригінальності висловлювань, інтонаційної виразності. На основі цих спостережень варто індивідуалізувати підхід, добирати вправи, які відповідають можливостям кожної дитини, й водночас стимулювати поступовий перехід до більш складних творчих завдань.

Таким чином, методичні рекомендації для педагогів зводяться до необхідності створення умов, що сприяють вільному розвитку мовленнєвої та творчої активності дітей, стимулюють їхню комунікативну ініціативність і формують здатність до самовираження через театралізовану діяльність.

Методичні рекомендації для батьків

Сім'я відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку творчого мовленнєвого самовираження дитини, адже саме вдома формується перший досвід комунікації, зароджується інтерес до художнього слова та розігрування ролей. Атмосфера сімейного спілкування визначає, наскільки вільно дитина зможе реалізовувати свій творчий потенціал у колективі.

Батькам рекомендується систематично читати дітям художні твори, обговорювати їхній зміст, звертати увагу на характери персонажів, їхні вчинки, мотиви поведінки. Важливо не просто відтворювати текст, а заохочувати дитину висловлювати власні думки, робити припущення про розвиток подій, створювати альтернативні кінцівки. Це активізує уяву, стимулює словотворення й розвиває критичне мислення.

У сімейному колі доцільно організовувати театралізовані ігри, інсценізації знайомих казок або власних історій, виготовляти разом з дитиною атрибути – маски, костюми, декорації. Такі спільні види діяльності сприяють формуванню креативності, художнього смаку та водночас стимулюють мовленнєву активність. Особливу увагу слід приділяти інтонації, виразності, темпу мовлення, але робити це у м'якій, підтримувальній формі, що виключає прямий тиск або надмірну вимогливість.

Важливо, щоб батьки виступали прикладом для дитини: брали участь у розігруванні ролей, демонстрували, як можна передавати емоції словом, мімікою, жестом. Позитивна оцінка навіть найменших успіхів дитини формує впевненість у власних мовленнєвих можливостях і створює сприятливий ґрунт для подальшого розвитку.

Основним завданням батьків є забезпечення атмосфери довіри й підтримки, у якій кожна спроба дитини самовиразитися буде сприйматися як

значуща й успішна. Це формує почуття психологічної захищеності та стимулює активність дитини в соціальних взаємодіях.

Отже, методичні рекомендації для педагогів і батьків мають спільну мету – створення умов для вільного розвитку мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку через театралізовану діяльність. Їхня узгоджена реалізація забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини, сприяє становленню комунікативної компетентності та успішній соціалізації в подальшому навчанні.

Висновки до розділу 2

У другому розділі роботи було представлено методичні засади формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Зокрема, визначено рівні сформованості цього явища за компонентами оцінювання (когнітивний, творчий і діяльнісний компоненти) та відповідно до них критеріями та показниками.

У дослідженні розроблено методику формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності, що реалізується послідовно та включає три основні етапи: підготовчий, розвивальний і творчо-практичний, завданнями яких виступили: розвивати в дітей мовленнєву виразність, інтонаційну гнучкість та артистичність; формувати здатність до самостійного творчого висловлювання через репліку, діалог, монолог; виховувати вміння створювати образи та передавати їх через міміку, жести, інтонацію; стимулювати уяву, фантазію та креативність у мовленнєвій діяльності.

На основі аналізу було розроблено методику роботи, яка охоплює комплекс ігрових завдань, вправ, інсценізацій та імпровізацій, спрямованих на активізацію мовленнєвої ініціативності та комунікативної креативності дошкільників.

Особлива увага була приділена створенню методичних рекомендацій для педагогів і батьків, що забезпечує єдність впливу сімейного та освітнього середовища. Запропонована система передбачає використання різноманітних форм театралізованої діяльності, які не лише розвивають словниковий запас і виразність мовлення, а й сприяють емоційному розкриттю дитини, формуванню її комунікативної компетентності, уяви та здатності до імпровізації.

Театралізована діяльність є дієвим і доступним засобом розвитку творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку, а системна взаємодія педагогів і батьків створює оптимальні умови для гармонійного мовленнєвого розвитку дошкільника.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота була присвячена теоретичному обґрунтуванню та методичному забезпеченню процесу формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. У ході дослідження було здійснено комплексний аналіз проблеми, що дало змогу окреслити її актуальність, уточнити сутнісні характеристики ключових понять, розробити й представити систему роботи, а також сформулювати методичні рекомендації для педагогів і батьків.

У теоретичному аспекті було проаналізовано наукові джерела, що дало змогу окреслити сучасний стан проблеми творчого мовленнєвого самовираження старших дошкільників. Творче мовленнєве самовираження розглядається як багатокомпонентний феномен, який поєднує когнітивний, комунікативний, емоційно-ціннісний і діяльнісний аспекти.

Творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку розуміємо як інтегровану здатність, що передбачає вміння дитини не лише правильно й граматично будувати мовлення, а й творчо його використовувати для передачі емоцій, вражень, ставлення до подій та героїв, а також здатність створювати оригінальні мовленнєві продукти (імпровізації, діалоги, казкові образи) у процесі взаємодії з довкіллям. З'ясовано сутність понять «творчість», «творчі здібності», «самовираження», що дозволило вибудувати єдине понятійне поле дослідження.

Проведений аналіз дав змогу виявити, що театралізована діяльність є одним із найбільш ефективних засобів розвитку творчого мовлення дошкільників. Її специфіка полягає у поєднанні вербальних і невербальних засобів виразності, інтеграції гри, художнього слова, музики та образотворчості, що стимулює комплексний розвиток дитини. Театралізовані ігри створюють природні умови для комунікації, знижують мовленнєві бар'єри, активізують фантазію та уяву, розвивають емоційний інтелект і морально-ціннісну сферу.

Критеріями було обрано: *когнітивний* із показниками: обізнаність із художніми творами, фольклорними жанрами; достатній словниковий запас; знання та розуміння мовних і немовних засобів мовлення; *репродуктивно-діяльнісний* із показниками: уміння відтворити за допомогою інтонації, жестів, міміки дії головних персонажів; здатність добирати мовні й немовні засоби відповідно до ситуації; розігрувати діалоги персонажів твору; *продуктивно-творчий* із показниками: оригінальність мовленнєвого висловлювання; мовленнєва імпровізація та емоційна виразність; самостійність і ініціативність у створенні мовленнєвих продуктів. На основі критеріїв та їх показників схарактеризовано рівні творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку: достатній, середній та низький.

У практичному аспекті дослідження було розроблено методику роботи з формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного закладу. У дослідженні розроблено методику формування творчого мовленнєвого самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності, що реалізується послідовно та включає три основні етапи: підготовчий, розвивальний і творчо-практичний. Метою першого етапу є формування в дітей інтересу до театралізованої діяльності, розвитку здатності сприймати і відтворювати художні образи; навчання передавати діалог головних героїв художніх творів, користуватися мовними та немовними засобами виразності мовлення. Розвивальний етап передбачає комплексну роботу над мовленнєвою виразністю, розвитком уяви та творчих навичок дитини. Третій етап передбачає активне залучення дітей до самостійної творчої діяльності в межах театралізованих форм роботи.

Методика ґрунтується на принципах доступності, поступовості, інтеграції різних видів мистецтва, опори на особистісну активність і креативність дитини.

Важливим результатом стало створення методичних рекомендацій для педагогів і батьків. Для педагогів вони передбачають використання різноманітних прийомів театралізованої діяльності з урахуванням

індивідуальних можливостей дітей, систематичний моніторинг мовленнєвого розвитку та створення емоційно комфортного освітнього середовища. Для батьків акцент зроблено на значенні сімейного читання, організації домашніх театральних ігор, спільної творчої діяльності (виготовлення атрибутів, створення сюжетів), а також на потребі формувати атмосферу підтримки й довіри, яка стимулює мовленнєву активність дитини.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в експериментальній апробації запропонованої системи роботи, у пошуку нових інтерактивних методів і технологій, які можуть підсилити процес формування мовленнєвої креативності в умовах сучасної дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Теорія і методика ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Київ, Вища школа, 2002. 270 с.
2. Артемова Л. В. Театралізовані ігри дошкільників. Київ, 1991. 127 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 21.04.2025)
4. Березіна О. М., Гніровська О. З., Линник Т. А. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 56 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. *Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади*. Кн. 2. Київ. Либідь, 2003. 344 с.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2011. 704 с.
7. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с
8. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2014. 304 с.
9. Богуш А., Гавриш Н. Вчимося розповідати. Складання розповідей за серіями сюжетних картин на основі літературних творів : навч.-метод. посіб. Київ : МЦФЕР-Україна, 2013. 32 с.
10. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. Київ, Вища шк., 2007. 542 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

12. Вікіпедія.URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 11.03. 2025)

13. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ «Лебідь», 2001. 180 с.

14. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному віці : монографія. Донецьк : Лебедь, 2001. 218 с.

15. Гавриш Н. В. Розвиток творчих здібностей дітей засобами мовлення. Київ, 1998. Вип. 11. С. 177–178.

16. Горобчук Н. С., Чопик Л. І. Психологічні особливості розвитку мовлення дошкільників. *Психологічні особливості розвитку мовлення дошкільників*. 2023. URL: https://docs.academia.vn.ua/bitstream/handle/123456789/1756/Горобчук%20Н.С._Чопик%20Л.І..pdf (дата звернення: 11.08.2025)

17. Древаль В. О., Зелінська-Любченко К. О. Театралізована діяльність як засіб розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовленням. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (15 лютого 2019 р., м.Суми). URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/6807/1/%D0%94%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C.pdf> (дата звернення: 11.08.2025)

18. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : [навч. посіб. для студ. ВНЗ] Київ: НМЦВО, 2003. 300 с.

19. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку : [монографія]. Київ: Фенікс, 2008. 497 с.

20. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп.. Тернопіль : Мандрівенць, 2023. 210 с URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/doshkilna/programi/2023/15.03.2023/Kompl.prohrama.rozvytku.ditey.doshk.viku.2023-SONYASHNYK.15.03.2023.pdf> (дата звернення: 11.08.2025)

21. Каратаєва М. І. Розвиток творчої особистості дошкільника. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори – 2006», 2008. 352 с.

22. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід) : [монографія]. Київ : Стилос, 2000. 336 с.

23. Лятамбур Д. Театралізована діяльність дітей дошкільного віку в ЗДО: теоретичний аспект. *Наукові записки : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв*. Серія «Мистецтво» відпов. Л. В. Старовойт; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2020. С. 100-104 URL <https://dspace.vspu.edu.ua/items/e445936a-3526-431e-8044-904f8e2e7ca3> (дата звернення: 21.07.2025)

24. Мовлення. Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 11. 08.2025)

25. Нерух О. О. Першооснови журналістської творчості: Навчальний посібник для студентів філологічного факультету, спеціальність «журналістика»/ Мін-во освіти України, ХНУ ім.Н.В. Каразіна. Харків: Світ дитинства, 2000. 120 с.

26. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

27. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с. URL: https://vstart.com.ua/files/programa_vpevnenii_start_2017.pdf (дата звернення: 23.04.2025)

28. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 456 с.

29. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»
URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/programa-ukrainske-doshkillya.pdf> (дата звернення: 11.08.2025)
30. Роль цехових музикантів у формуванні музичного побуту українських міст XVI-XIX ст. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2012. Вип. 18(2). С. 31-37. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2012_18%282%29_9 (дата звернення: 11.07.2025)
31. Русова С. Ф. Дошкільне виховання. Катеринослав, 1918. 162 с.
32. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с. URL: <https://f.osvita.city/file/43/7svit-ditinstva-bogush.pdf> (дата звернення: 25.04.2025)
33. Стежинки у Всесвіт. Комплексна програма для дітей раннього та предшкільного віку (науковий керівник – Катерина Крутій) URL: http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12025/1/Paths_%20to%20the%20Univers [e.pdf](http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12025/1/Paths_%20to%20the%20Univers) (дата звернення: 26.04.2025)
34. Сухомлинський В. О. Рідне слово. *Вибрані твори в п'яти томах*. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 201–205.
35. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 384 с.
36. Творчість: розуміння та тлумачення терміну. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25423/> (дата звернення: 10.04.2025)
37. Трофаїла Н. Д. Психологічні особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. 3(5), 17-25 URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/828/460/870> (дата звернення: 21.08.2025)
38. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. Київ: Радянська школа, 1983. 400 с.

39. Huttenlocher, J., Vasilieva, M., Waterfall, H. R., Vevea, J.L., & Hedges, L.V. (2007). The Varieties of Speech to Young Children. *Developmental psychology*, 43(5), 1062-1083. Retrieved from <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.5.1062> [in English]

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СКОРОМОВКИ ДЛЯ ВПРАВЛЯННЯ В ЧІТКІЙ ДИКЦІЇ

Бабин біб розцвів у дощ –

Буде бабі біб у борщ.

Бобер на березі з бобренятами бублики пік.

Боронила борона по боронованому полю.

Босий хлопець сіно косить,

Роса росить ноги босі.

Був бик тупогуб,

Тупогубенький бичок.

У бика була тупа губа.

Був господар, був господар,

Та й розгосподарився.

Був собі цебер, та переполуцебрився на полуцебреньята.

Був собі паламар, його діти паламареньята перепаламарилися.

Був собі цебер, перецебрився, мав діти цебренята перецебренята.

Бук бундючивсь перед дубом,

Тряс над дубом бурим чубом.

Дуб пригнув до чуба бука –

Буде букові наука.

Бурі бобри брід перебрели,

Забули бобри забрати торби.

В домі Дими дим.

Ой ходім туди, ходім.

Рятувати Димин дім.

В сіренької горлички туркотливе горлечко.

Варка варила вареника,

Василь взяв вареника.

Варка Василя варехою.

Василь Варку вареником.

Вередували вереднички,

Що не зварили вареничків.

Не вередуйте, вередниченьки,

Ось поваряться варениченьки.

Вовк-вовцюг вівцю волік.

Вова вовку – вила в бік.

Як завив же вовк-вовцюг,

Миттю випустив вівцю.

Водовоз віз воду з водопроводу.

Ворона проворонила вороненя.

Всім подобається це куце цуценя.

Дзижчить над житом жвавий жук,

Бо жовтий він вдягнув кожух.

Жовтий жук купив жилет,

Джемпер, джинси та жакет.

Ішов хлопець із ярмарку, по колоді через воду.

Тільки став він на колоду, бовть у воду.

Викис, вимок, виліз, висох, став на колоду.

Та знов – бовть у воду.

Копи на копі,

Під копою копи,

А хто їх копнув?

Копоклад Хома.

Летів горобець, сів на хлівець,

А як вийшов стрілець, то утік горобець.

Мусію, Мусію.

Муку сію,

Печу паляниці,

кладу на полиці.

Мусій, муку сій,

печи паляниці,

клади на полиці.

Пилип прилип, прилип Пилип.

Пилип плаче.

Пилип посіяв просо,

Просо поспіло,

Пташки прилетіли,

Просо поїли.

Додаток Б

Вовк і семеро козенят або сама краща няня**Музична міні-вистава для дітей старшого дошкільного віку.**

Діючі особи: автор; вовк; семеро козенят; коза.

Атрибути: ширма-будиночок, лавка, дерева, ялини, костюми героїв, книга.

Музичний матеріал: дитяча полька, «Райдуга» Марія Федун, композиція Lollipop.

Попередня робота: вивчення музичного і літературного матеріалу з дітьми.

Мета: закріпити знання дітьми казки К. Ушинського «Козенята і вовк». Спонукає творчо підходити до інсценування казок (змінювати назву казки, хід та кінцівку). Використовувати набуті знання та вміння в розкритті характерів героїв казки (міміка, жести, дикція). Виховувати товариські, дружні відносини в дитячому колективі.

Хід :

Автор:

Тихо, тихо! Слухайте всім!

Я вам казку розповім.

Серед лісу у хатинці,

Мама-кізонька жила.

Козеняток годувала

І самих їх залишала.

Виходить коза і кличе козенят.

Коза:

Козенята, вибігайте

І до мами поспішайте!

Пострибали, поскакали

І на місце тихо стали,

Та своє ім'я назвали.

Козенята:

Веселун, Балакун, Біленька Ромашка,

Я Мовчун, я Вертун,

Троянда і Мелашка.

Коза:

Щоб не трапилось біди,

В місто треба мені йти,

Няню швидко вам знайти!

Сірий Вовк довкола ходить,

І з малят очей не зводить.

Гострі зуби має – козенят лякає.

Двері зачиняйте – вовка не пускайте!

Коза іде.

Автор:

А вовк підслухав цю розмову,

Змінив він імідж, голосок,

І в двері миттю він постукав,

Наш не впізнаний Вовчок.

В хусточці приходить Вовк і стукає у двері

Вовк:

Я краща няня на Землі!

Мене люблять і дорослі, і малі!

До мене вибігайте,

Гратися швиденько починайте!

Козенята (хором):

Ура! До нас прийшла няня!

Починають з Вовком гратися.

Звучить музика композиція Lollipop виконавець Holly Dolly

Автор:

Цілий день із Вовком грали,

Бігали, стрибали

Різні казочки читали.

Вовк з козенятами сідають на галявину і читають книжку.

Автор:

Козенята вчили Вовка

Танцювати спритно польку.

Танок «Полька»

Козенята і Вовк танцюють польку. В кінці танцю Вовк, заморившись, сідає на лавку.

Вовк:

Ох, швидкі ви, Козенята!

Дуже спритні ви малята!

Цілий день я танцював,

Усі ноги відтоптав!

Заморився, сил не маю!

Апетит я свій втрачаю!

Виходить коза, бачить Вовка, лякається.

Коза:

Ой, Козенята ви мої,

Ой, малята!

Що ж ви наробили?!

Сірого і злого Вовка,

В хату ви впустили!

Козенята:

Даремно не турбуйся,

Про нас ти не піклуйся.

Вовк нас розважав,

З нами танцював,

Книжечки читав

І не ображав.

Козенята (разом):

Це краща няня на Землі!

Автор:

Навіть Вовк стає добрішим коли поряд діти!

Фінальна пісня «Райдуга» Марія Федун

Публікації з досліджуваної проблематики

1. Семененко Ольга. Творче мовленнєве самовираження дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Українське дошкілля: здобутки і перспективи : збірник наукових праць молодих науковців і студентів / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. О. С. Трифоновой. Миколаїв : НУК, 2025. Вип. 1. 116 с. Електрон. видання. С. 52-54.

2. Семененко Ольга. Характеристика рівнів сформованості творчого мовленнєвого самовираження в дітей старшого дошкільного віку. Українське дошкілля: здобутки і перспективи : збірник наукових праць молодих науковців і студентів / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. О. С. Трифоновой. Миколаїв : НУК, 2025. Вип. 2. 104 с. Електрон. видання. С. 61-64.